Giovanni Papini

SCRIBUM•AD•NOTARIUM

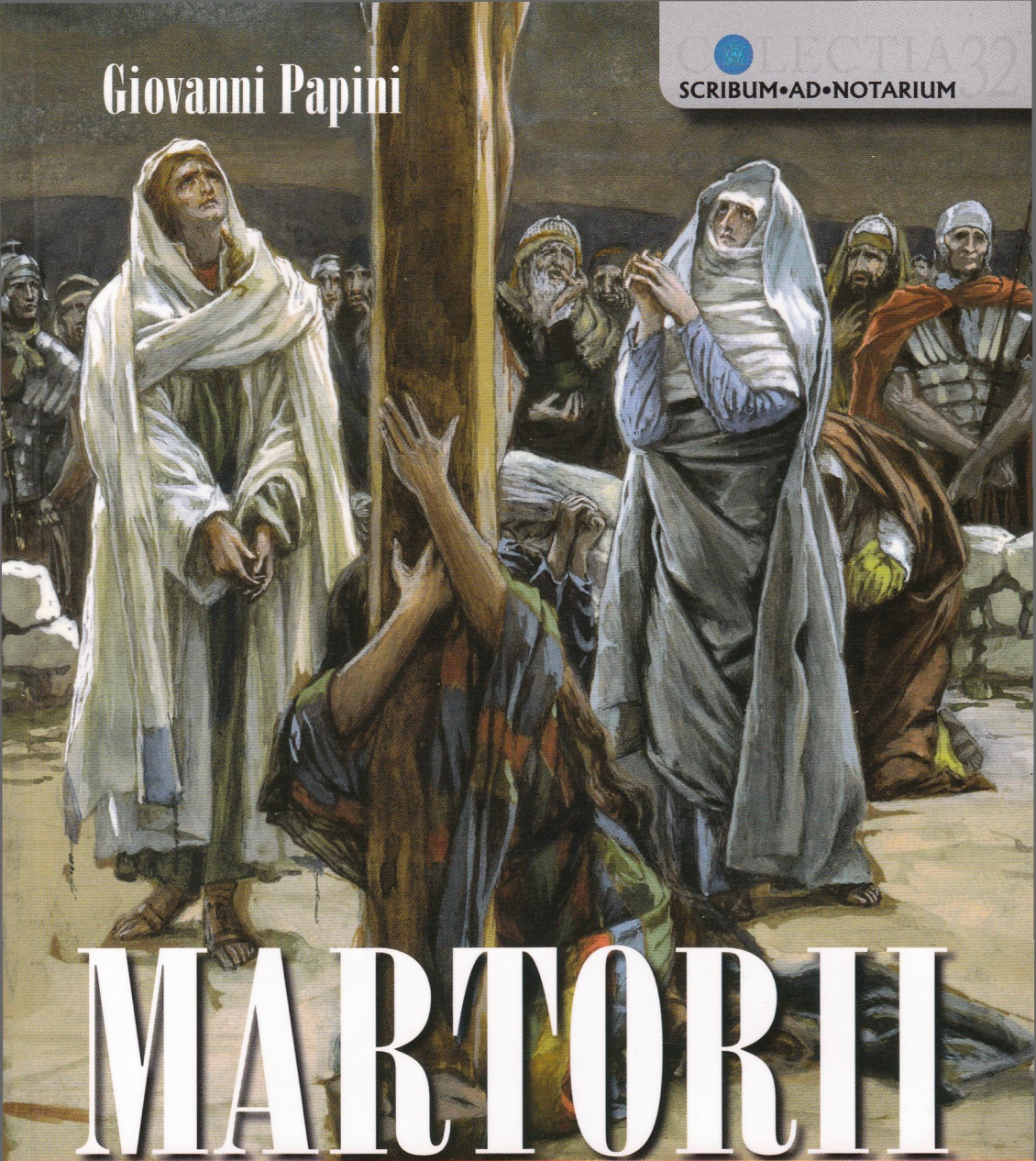

MARTORII PATIMILOR

Ispitirea lui Iuda • Barabba
Urechea lui Malhus • Omul din Cirene
Răzbunarea lui Caiafa • Nebunia lui Pilat
Legenda marelui rabin

Pro Editura şi Tipografie

GIOVANNI PAPINI

MARTORII PATIMILOR

Traducere din limba italiană
Nicolae Constantinescu

PRO · EDITURĂ TIPOGRAFIE

I

ISPITIREA LUI IUDA

1

A doua zi după cina de la Simon Leprosul, la ceasul copleşitor al siestei, Iuda s-a simţit mai ostenit ca de obicei şi s-a întins la umbra unui smochin, departe de Betania şi de tovarăşii lui.

S-a străduit mult să adoarmă, dar somnul lui a durat foarte puţin. S-a trezit tresărind şi şi-a dat seama că nu era singur.

Lângă el, cu spatele lipit de bătrânul trunchi cenuşiu, se aşezase un necunoscut. Lui Iuda i s-a părut că îl aştepta să se trezească.

Omul era palid la chip, un chip ce părea îmbătrânit înainte de vreme, din pricina vreunei dureri vinovate. Avea ochii ascunşi, dar o dungă albă, care i se zărea între buzele roşii, dădea impresia că îşi surâde lui însuşi. Era înfăşurat tot într-o manta mare de lână maronie sub care îşi ascundea chiar şi mâinile.

S-ar fi zis că îi era frig, cu toate că se găseau la ceasul cel mai fierbinte al unei zile sufocante şi toride.

Acest tovarăş neobişnuit nu era pe placul lui Iuda. A vrut să se ridice numaidecât şi să se întoarcă la Betania. Dar i-a fost cu neputinţă să mişte măcar un braţ ca să se scoale de la pământ. Trezindu-se, se ridicase în capul oaselor, dar acum nu se simţea în stare să mai facă altă mişcare. Ca să nu se uite la celălalt, Iuda şi-a întors privirea spre câmp. Totul era neclintit şi învăluit în tăcere până în zarea cețoasă a colinelor. Nici o adiere de vânt nu mişca smocurile rare de iarbă, frunzele tinere ale copacilor sau florile care pătau cu albastru şi purpuriu spicele de grâu încă verzi. Nu se zăreau case, nu se auzeau voci, nici ciripit de păsări, nici muget, nici behăit de animale. Părea că la ceasul acela lumea uitase de propria ei existenţă.

Iuda nu reușea să înțeleagă motivul misterioasei lui toropeli. Seara trecută, acasă la Simon, abia se atinsese de vin. Dormise toată noaptea, și dimineața se odihnise. Totuși, își simțea membrele îngreunate, paralizate, și pe tot corpul îi apăsa o greutate insuportabilă, în timp ce sufletul îi era toropit și cufundat în beznă. Aștepta ca vraja să se rupă dintr-o clipă în alta, dar mai ales spera că necunoscutul va pleca, îl va lăsa singur.

Însă omul a început să vorbească:

– Nu ești tu unul dintre cei doisprezece ucenici care îl însoțesc pe Iisus din Galileea?

Iuda a păstrat tăcerea. Necunoscutul a continuat:

– Chiar dacă nu-mi răspunzi, știu cine ești și cum te cheamă. Ești Iuda, fiul lui Simon, și te-ai născut la Iscariot, în anul în care a murit Irod cel Mare. Așa-i?

Iuda tăcea.

– Mai știu încă multe despre tine. Știu ce rol ți-a fost încredințat printre ucenicii profetului din Nazareth. Ceilalți predică mulțimilor, îi vindecă pe bolnavi sau ascultă mărturisirile Învățătorului. Tu însă ții punga; ești însărcinat cu cheltuielile, ești casierul, vistiernicul lor. Frumos rol, n-am ce zice, pentru discipolul unui om care cuvântează împotriva bogaților și are oroare de bani! Tovarășii tăi vor ajunge în Împărăția Cerurilor, iar tu numeri banii! Voiai să fii un sfânt și au făcut din tine cel mai umil, cel mai jalnic, cel mai disprețuit dintre cămătari!

La aceste cuvinte Iuda a tresărit. Dorința de a răspunde la vorbele usturătoare a făcut să-i tremure buzele. Dar imediat și-a alungat cuvintele în adâncul sufletului și nu a rupt tăcerea.

– Vrei să-mi explici, a continuat necunoscutul, pentru care motiv au nevoie de bani ucenicii unui Învățător care îi sfătuiește pe toți să nu se gândească la ziua de mâine?

De data asta, Iuda nu s-a mai putut stăpâni.

– Noi ne mulțumim în fiecare zi cu puțin, a răspuns el, iar restul îl dăm săracilor. Și apoi, ce nevoie ai să știi toate astea? Cine ești? Poate o iscoadă a fariseilor din Ierusalim?

– Nu-ți fie teamă, Iuda, l-a liniștit celălalt, nu am nevoie să mă îndeletnicesc cu o astfel de meserie. Dacă vrei să știi, sunt mai

bogat decât Anna și Caiafa la un loc. Și, mai mult decât atât, îi urăsc pe saduchei și pe farisei. Dar întotdeauna am urmărit cunoașterea binelui și răului și aș vrea să aflu doctrina Învățătorului tău. Mi se pare că există în ea lucruri care nu se potrivesc unele cu altele. Ai spus că strângeți și păstrați bani pentru săraci. Dar n-ai fost certat tu însuți, chiar ieri-seară, la masa lui Simon, pentru că ai spus că era mai bine ca acel mirt prețios să fie vândut în folosul săracilor?

Iuda a roșit și a întors capul să vadă mai bine fața necunoscutului.

– Cine ești? Te aflai cumva la Simon Leprosul? Nu-mi amintesc de tine. Cum de ai știință despre aceste lucruri?

– Ți-am spus: caut, ascult, iscodesc, întreb, îmi amintesc. Să știu, să știu totul despre fiecare, asta e pasiunea mea. Știu un număr infinit de lucruri pe care nici măcar n-ai putea să ți le închipui. De pildă, știu că mai-marii preoților din Ierusalim ar vrea să pună mâna pe Învățătorul tău și că, totuși, nu au curajul să poruncească prinderea lui.

– Serios? Și de ce oare n-ar îndrăzni? Ei conduc, ei au bani și oameni înarmați și le-ar fi frică de treisprezece amărâți fără arme? Nu cred o iotă.

– Iar te lași dominat de vechiul tău scepticism, Iuda. Caiafa și ai lui nu se tem de voi, ucenicii. Lor le e frică, și pe bună dreptate, de poporul care s-a atașat de Iisus, care l-a primit ca pe un rege, așteptând de la el pâine și pace, și care s-ar ridica împotriva preoților și înțelepților dacă aceștia ar îndrăzni să se atingă de un fir de păr de-al noului Mesia. Tu care faci parte dintre cei doisprezece ar trebui să știi asta.

– Știu că poporul îl ascultă și îl aclamă pe Iisus, dar mă îndoiesc că îl iubește atât de mult încât să ia armele în apărarea lui.

– Om fără credință! Nenorocire celui care crede în făclie și se îndoiește de soare! Nu vezi că ezitările temătoare ale Sanhedrinului sunt dovada cea mai fermă a spuselor mele? De multă vreme ar fi pus marele-preot să fie înhățat Iisus, dacă nu s-ar fi temut de revolta gloatei. Are presentimentul că arestarea lui ar putea fi semnalul unei răscoale și, de aici, al triumfului vostru. Caiafa e chinuit de două temeri potrivnice: ar fi mai primejdios să-l lase pe Iisus să-și continue opera de subversiune sau, dimpotrivă, să-l aresteze,

grăbind poate astfel victoria lui mesianică? Caiafa e torturat zi şi noapte de obsesia acestei îndoieli. Ar fi destul o vorbă, un semn, o nimica toată ca să-l hotărască...

Necunoscutul a tăcut, de parcă ar fi aşteptat o nouă întrebare pentru a continua. Dar Iuda rămânea mut. Simţea o dorinţă mai mare ca niciodată să fugă, să nu mai audă acea voce. S-a sprijinit cu o mână în pământ, încercând să se ridice în picioare, dar corpul a refuzat să se urnească. Era condamnat să asculte cât timp avea poftă celălalt să vorbească. Iuda a închis ochii şi a aşteptat. Vocea s-a auzit din nou:

– Ai înţeles, Iuda? Nu crezi că o vorbă, un gest curajos din partea ta... Te cunosc, Iuda. Numai tu, dintre cei doisprezece ucenici, ai putea înţelege...

Misteriosul iscoditor s-a oprit încă o dată, dar apostolul nu a deschis gura. Doar că fruntea lui devenise, deodată, mai palidă. Atunci necunoscutul a izbucnit cu un glas sonor:

– Răspunde-mi, Iuda! Îţi iubeşti Învăţătorul mai mult decât pe tine însuţi?

– Nu mă iubesc, a răspuns cu asprime Iuda, iar a-l iubi pe Iisus mai mult decât pe mine însumi n-ar însemna mare lucru. Dar nu-l iubesc pe cât aş dori, nu-l iubesc cât de mult ar dori el.

– Oare iubirea ta pentru el e destul de mare încât să te facă să joci o comedie rodnică în rezultate bune?

– O comedie? Mă iei cumva drept grec sau sirian?

– Nu te supăra, Iuda, la fiecare vorbă. În loc de comedie, dacă vrei, vom spune o sfântă stratagemă. Ascultă-mă aşadar, fără să te mai revolţi în faţa primei închipuiri, aşa cum ţi-e meteahna. Ţi-am spus deja motivele incertitudinii pline de îngrijorare care-l chinuieşte pe Caiafa. Ai putea să profiţi de frământarea lui şi să-l împingi la această hotărâre care ar duce la triumful vostru, al lui Iisus şi al vostru, al tuturor. Ar trebui... Ascultă-mă bine, Iuda, şi nu te înspăimânta de vorbele mele... Ce sunt cuvintele? Nişte simboluri înşelătoare, nişte măşti ale adevărului... Gândeşte-te la scop, la rezultat, la substanţă... Dacă-l iubeşti cu adevărat pe Iisus, dacă vrei cu adevărat să te sacrifici pentru slava lui, ar trebui, chiar de azi, să te duci în taină la Caiafa şi să-i spui că eşti gata să-l dai pe Învăţătorul tău în mâinile lui.

Auzind aceste cuvinte, Iuda nu a putut să-şi reţină indignarea şi a izbucnit cu un glas sugrumat de mânie:

– Eu să-l trădez pe Iisus? Să-l vând duşmanilor lui? Pleacă, nu mai spune nimic, dacă ţii la viaţa ta!

Necunoscutul a răspuns la ameninţarea lui Iuda cu un hohot de râs piţigăiat şi prelungit. După ce s-a potolit, i-a zis:

– Bravo, Iuda! Nu vrei să fii un trădător, nici măcar prin viclenie, dar ai fi gata să devii un asasin. Adevereşti, mai mult decât aş fi crezut, toate speranţele mele. Să continuăm, dacă vrei, micul nostru raţionament. Caiafa şovăie; dacă un ucenic de-al lui Iisus i-ar propune ceea ce tu numeşti o trădare, s-ar hotărî să-l aresteze, arestarea ar provoca o răscoală, şi răscoala ar face din tine şi ai tăi stăpânii oraşului. Iisus ar fi eliberat, proclamat Mesia şi rege. Mi se pare că, pentru un ţel atât de măreţ, merită să-ţi asumi preţ de o zi rolul de trădător. Eşti un om inteligent, Iuda, şi ai mai puţine prejudecăţi decât aceşti galileeni cam săraci cu duhul. Ar trebui să înţelegi şi să acţionezi. Să nu-ţi pese de ce vor spune oamenii, de faptul că proştii s-ar putea scandaliza. Te vor numi trădător, dar trădarea prin vorbe este altceva decât trădarea prin fapte. În ceea ce fac oamenii trebuie să apreciezi intenţia, nu aparenţa, conţinutul real, nu forma, ţelul legitim, nu mijloacele respingătoare. Ştii foarte bine, în adâncul conştiinţei tale, că n-ai putea fi un trădător. Îl vinzi pe Iisus şi-i înlesneşti arestarea doar ca să poată învinge şi domni. Sub aparenţele unui trădător, tu eşti în realitate un colaborator eroic al lui Mesia. Nu faci decât să-i atragi pe preoţi într-o capcană care să-i ducă la înfrângere. Îl trădezi pe Iisus doar cu vorba; în realitate, pe Caiafa îl trădezi. Mă înţelegi acum, Iuda? Eşti în sfârşit pregătit să-ţi slujeşti Învăţătorul chiar şi în felul acesta?

Iuda nu a răspuns imediat. S-a străduit încă o dată să se ridice de jos, dar fără să reuşească mai mult ca înainte. Cu dosul mâinii drepte şi-a şters sudoarea care îi curgea pe frunte; din când în când, ofta. Buzele îi tremurau de parcă ar fi fost cuprins brusc de friguri. În cele din urmă, s-a liniştit şi a răspuns:

– Dar de ce să joc eu acest rol? De ce nu spui asta unuia dintre cei care îi sunt mai apropiaţi Învăţătorului decât mine?

– Dacă nu mai ai şi alte obiecţii, te pot linişti îndată. Tu şi numai tu eşti chemat să faci acest sacrificiu. Toată lumea ştie, chiar şi preoţii, că nu eşti galileean; de aceea te consideră mai puţin legat de el decât ceilalţi ucenici – în consecinţă, vei fi crezut mai uşor. Se mai ştie că eşti cel mai învăţat dintre toţi; cel puţin, cel mai filosof, şi nu va părea de necrezut că tu ai găsit greşelile învăţăturii lui Iisus şi că doreşti să eliberezi poporul lui Israel de visurile lui primejdioase. Mai mult, toată lumea ştie că eşti economul lor şi se şopteşte că atingerea banilor te-a spurcat, se insinuează că eşti lacom şi avar. De aceea, Caiafa, care e un om de afaceri şi nu crede în idealişti, va avea încredere în tine şi nu s-ar încrede în nici unul dintre tovarăşii tăi. Şi te va asculta cu atât mai bucuros, cu cât îi vei cere ceva bani în schimbul trădării. Să te păzeşti să faci altfel! I-ar veni cine ştie ce bănuieli, şi planul nostru ar da greş. Cere-i ceva bani, Iuda, dar nu mulţi. Nu-ţi oferi spijinul pe degeaba, dar fereşte-te să te arăţi prea pretenţios. Caiafa e un om cu bun-simţ, căruia îi place calea de mijloc. Apreciază banii, pe care îi păstrează şi pe care îi câştigă. Va avea deplină încredere în tine şi în nimeni altul. Cere o sumă modestă, care să nu pară nici prea meschină pentru sacrificiul pe care-l faci, nici prea mare pentru avariţia marelui-preot. Dacă aş fi în locul tău, m-aş mulţumi cu treizeci de *sicli* de argint. Ştii, din cartea Exodului, că acesta este preţul unui sclav. Caiafa va fi fericit să dobândească un rege cu aceeaşi sumă de bani care servea altădată pentru cumpărarea unui servitor. Urmează-mi sfatul, Iuda, mulţumeşte-te cu treizeci de arginţi.

Glasul a tăcut şi, în liniştea adâncă ce s-a aşternut din nou, s-a auzit ecoul îndepărtat al unei bubuituri de tunet care se rostogolea pe pantele munţilor. Cerul se acoperise pe neaşteptate cu un fel de ceaţă galbenă, în spatele căreia soarele nu mai era decât un disc opac abia conturat.

Iuda se simţea tot mai apăsat de o toropeală grea care îi paraliza chiar şi gândirea. Dar, nădăjduind să se elibereze de acest vis urât, şi-a adunat puterile şi a răspuns cu mult calm:

– Propui şi dispui, prietene, de parcă aş fi de acord, de parcă ţi-aş aproba spusele, şi aş fi dispus să te ascult. Dar tu, mi se pare, baţi câmpii pe socoteala mea, ca un nebun care vorbeşte în somn.

Îți repet că nu-mi voi vinde niciodată Învățătorul, chiar dacă ar fi vorba de o prefăcătorie pentru un scop lăudabil. Nu-l iubesc îndeajuns de mult pentru a accepta riscul unei infamii veșnice. Stratagema ta nu reușește să mă convingă. Mi se pare primejdioasă pentru mine și mai ales pentru el.

– Văd că te-ai luat la harță cu temerile tale obișnuite, a replicat necunoscutul. Chiar dacă, din pricina ta, Caiafa va porunci arestarea lui, ce rău îi poate face? Nu ești sigur, ca și Petru, că Iisus este fiul Domnului? Și atunci, dacă e un Dumnezeu, înțelegi bine că nu poate fi atins și că este neapărat nemuritor. Nu te poți atinge de un Dumnezeu fără să fii pedepsit. Dacă cineva îl atinge, va cădea fulgerat, precum cei care se apropiau de chivotul sfânt. Chiar dacă ar vrea să-l ardă, flăcările s-ar îndepărta de el ca să-i mistuie pe prigonitori. Fii liniștit! Orice s-ar întâmpla, nu se vor putea atinge de nici un fir de păr din capul lui.

– Dar, dacă Iisus este un Dumnezeu, precum zici, atunci știe înaintea noastră tot ce trebuie să se întâmple, și bun, și rău. Va cunoaște așadar planul trădării mele prefăcute și ar putea să-l împiedice, dacă o asemenea comedie, după cum gândesc eu, ar fi contrară planurilor lui. Și ce va gândi sau va face cu mine după ce va afla că eram gata, chiar sub pretextul de a-l glorifica, să mă tocmesc cu dușmanii lui asupra prețului vieții sale?

– Va gândi că ți-ai sacrificat reputația pentru propria lui preamărire. Dar vreau să fii liniștit și sigur de tine până în ultimul moment. Du-te la Caiafa și spune-i că i-l vei da în mână pe Iisus. Fiul Domnului va ști imediat, și atunci, la rândul tău, să urmărești cu atenție ce-ți va spune în acel moment. Pun prinsoare că într-o seară, la cină, în prezența tovarășilor tăi, îți va spune: „Du-te și fă repede ce ai de făcut". Va fi confirmarea spuselor mele, consimțământul celui care știe mai mult decât noi. Să facem o învoială. Dacă tace, nu-l trăda. Dacă te trimite și te îndeamnă la fapte, mergi înainte cu siguranță – va fi dovada că am avut dreptate.

– Nu am nevoie de profețiile și de învoielile tale, a replicat Iuda, și încerci zadarnic să mă prinzi în plasa raționamentelor. Nu te cunosc. Nu știu cine ești și nu vreau să am de-a face cu tine. Capcanele tale nu-mi plac, propunerile mă jignesc. N-am reușit

să-l iubesc pe Iisus. Uneori, dacă vrei să știi, am momente în care mi se pare că-l urăsc, dar simt că n-aș fi în stare să-l trădez. Pleacă, ispititorule, și lasă-mă în pace!

Zicând acestea, aprins de mânie, Iuda a făcut o nouă încercare de a se ridica și, de data asta, cu toate că nu fără greutate, a reușit. Totuși, se simțea slăbit, împovărat și tremura de parcă ar fi avut o febră mare. A încercat să meargă, dar abia a făcut trei pași, poticnindu-se, că a fost nevoit să se oprească. A întors capul și a văzut că necunoscutul se ridicase și venise după el.

– Nu fugi, Iuda. E inutil să pleci. Nimeni nu poate să fugă de el însuși. Mai ascultă-mă puțin; așază-te aici și nu mai tremura ca un copil.

Necunoscutul l-a făcut să stea jos aproape cu forța pe o piatră mare din apropierea smochinului și s-a așezat și el alături. Apoi i-a pus un braț după gât. Contactul l-a făcut pe Iuda să se înfioare.

2

– Vrei să ştii cine sunt şi care e numele meu, a spus necunoscutul. Încă nu l-ai ghicit? Îţi voi spune doar că sunt un vechi duşman al lui Dumnezeu şi al copiilor lui; duşman, aş zice, prin definiţie. Ai mărturisit adineauri că există momente în care îţi dai seama că îl urăşti pe Iisus. Aşa ai spus, nu încerca să lupţi împotriva adevărului. Dacă vei avea curajul să te aşezi în faţa conştiinţei tale, să te întrebi fără ocolişuri, vei descoperi că acest fel de dragoste pe care crezi că o simţi pentru el nu este decât chipul cel mai făţarnic şi cel mai înspăimântător al urii. Te prefaci că-l iubeşti numai fiindcă simţi că-l urăşti, că-l urăşti prea mult, din ce în ce mai mult. Ascultă-mă, Iuda, nu mă părăsi. Nu m-am înşelat venind la tine. Suntem făcuţi să fim prieteni, şi mâine, poate, fraţi. Ştii să citeşti în inimi la fel ca mine. Tot ce ţi-am spus a fost un joc ca să nu te înspăimânt de la început, să te pun la încercare, să aflu ce e în sufletul tău. Acum te cunosc mai bine, Iuda, acum pot să-ţi vorbesc deschis şi fără precauţii. Ai refuzat să-l trădezi pe Iisus atâta vreme cât am vrut să te conving că această trădare i-ar asigura triumful, dar nu vei refuza să-l vinzi când vei afla că, dimpotrivă, va fi torturat şi ucis. Vinde-l, Iuda, vinde-l, chiar şi pe un preţ de nimic, căci potolirea urii noastre va compensa toate sacrificiile. Trădează-l, Iuda, fă să fie dus la supliciu! E duşmanul tău, duşmanul tuturor oamenilor. Trebuie suprimat. Crezi oare că e Dumnezeu sau fiul lui Dumnezeu? Tu nu eşti credul ca Petru sau naiv ca Ioan... Mintea ta isteaţă nu poate să creadă în pretinsa lui divinitate. Ştiu eu sigur că nu e Dumnezeu! Că nu e în stare să facă minunile pe care le face Domnul! Acum trei ani, în deşert, am avut cu el o lungă convorbire, pentru că voiam să văd clar în

ființa lui. Un Dumnezeu care merge de colo până colo pe pământ, deghizat în om, e un oaspete îngrijorător. L-am implorat să-mi dea doar două dovezi ale puterii lui supranaturale: să se arunce de pe culmea Templului și să schimbe niște pietre în pâini. Mi-a răspuns cu citate din Cărțile Sfinte; dar nu a vrut să facă ceea ce îi cerusem. Nu a vrut pentru că nu a putut. Aceste două simple minuni ar fi fost, pentru un Dumnezeu adevărat, o joacă de copil. Dumnezeu este o ființă cerească; lui nu-i poate fi frică să cadă pe pământ. Dumnezeu e iubire și putere. El n-ar fi refuzat să schimbe în pâini niște pietre ca să-și dovedească puterea și iubirea pentru oameni. Iar dacă ar mai exista unele îndoieli în legătură cu ființa lui de om, să știi că, după ce a petrecut câteva zile în pustiu, fără să mănânce, i-a fost foame. Un Dumnezeu adevărat, chiar sub chip omenesc, nu va putea niciodată să simtă ghimpele foamei. Și tu știi mai bine decât mine că-i acceptă bucuros pe invitații la masa prietenilor și la ospețele de nuntă. Să nu-ți fie teamă de nimic. E om ca și tine și nimic mai mult decât un om. Dacă-l trădezi, nu va putea să se răzbune nici acum, nici după aceea. Va fi prins și se va lăsa prins; va fi biciuit și se va lăsa biciuit; va fi bătut în cuie pe o cruce și nu se va împotrivi. Va simți durerea ca un om, sângele îi va curge ca oricărui om, va striga și-l va invoca pe Dumnezeu așa cum fac toți oamenii. Nu te teme de nimic, Iuda; vinde-l și eliberează pământul de acest dușman. Dacă te mai codești, gândește-te și amintește-ți că el însuși te-a trădat. Știe că banul e ceva pestilențial și murdar. Nu a vrut să atingă nici măcar banii tributului, așa de mult se teme de ei. Știe că banul murdărește și corupe, că arde și te face blestemat. Și cui l-a dat în pază, să-l țină, să-l administreze? Ți l-a dat ție, Iuda, de parcă nu i-ai fi ucenic, ci dușman. Gândește-te puțin la felul diferit în care-i tratează pe tovarășii tăi! Petru e sfetnicul și vicarul lui; Iacov e crainicul lui; Ioan e scutierul preferat, fratele lui mai tânăr, iar tu, tu ce ești? Cel care poartă punga, omul care numără și păstrează banii, adică cel care e hărăzit contagiunii, simbolul avarului josnic, al hoțului avid, al bogatului destinat focului veșnic. Iisus te-a expus primejdiei știind că nu te poate scăpa de primejdie; te-a constrâns să fii păzitorul lucrului pe care îl urăște cel mai mult. Așadar, s-a purtat cu tine nu așa cum te

porți cu un prieten și cu un ucenic, ci mai rău decât s-ar fi purtat cu un dușman, făcând din tine batjocura tovarășilor tăi, ținta sarcasmelor lor. În fond, te-a trădat. Îți promisese mântuirea și îți oferă rușinea. Te chemase la viață spirituală și te condamnă la mânuirea a ceea ce el însuși consideră drept materialul cel mai josnic și cel mai degradant. Așa că nu ai pentru ce să-i fii recunoscător. Te-a trădat ca pe nimeni altul. Răzbună-te, Iuda, răzbună-te fără milă.

Necunoscutul a tăcut, dar și-a apăsat mai puternic mâna pe umărul lui Iuda. Apostolul nu se mai împotrivea, nu mai încerca să fugă. Părea că sufletul i se contractase în întregime și se retrăsese în adâncul ființei lui. Chipul îi devenise un boț de carne fără expresie, materie fără viață. Cerul se întunecase și mai mult; se acoperise de nori striați, mici și rotunzi, nori sinistri, cuprinși parcă de putreziciune. Ai fi zis că e un cer în putrefacție.

Necunoscutul a vorbit din nou:

– Iuda, mă asculți? Vei avea forța să îndeplinești ce-ți spun? Ești gata să accepți această misiune cumplită? Gândește-te bine. Dându-l pe Hristos pe mâna evreilor, asta va însemna nu numai răzbunarea ta și a crimei pe care a comis-o față de tine, ci și eliberarea tuturor oamenilor de un dușman îngrozitor. Când a venit, s-a arătat ca un miel, dar, în realitate, nu e decât un monstru crud și prigonitor. Dacă iei bine seama, învățătura lui constă în a cere omului imposibilul. Oamenii trebuie să facă ce nu le-a fost dat să facă, sub amenințarea focului veșnic. Propune omenirii alternativa cea mai inumană: să-și renege propria esență sau să fie mistuită de flăcările veșnice. Auzindu-l, ai crede că nu mai există nici o portiță de scăpare. Cere numai ce e mai profund în opoziție cu natura voastră, și anume ceea ce omul nu va ști și nu va putea să realizeze niciodată. Vă iubiți tatăl și mama, frații și surorile, soția și copiii, iar el vă cere să vă părăsiți ființele care vă sunt cele mai dragi inimii și, de parcă asta n-ar fi destul, să ajungeți chiar să le urâți. Vrea să răspundeți la rău cu bine, și, în felul acesta, îi încurajează pe cei răi să vă jignească, pe hoți să vă fure, pe violenți să vă ucidă. Vă obligă să-i iertați pe dușmanii voștri și chiar să-i iubiți, descurajând și pedepsind astfel pe toți cei care vă iubesc, pentru că vor fi mai puțin recompensați decât cei care vă urăsc. Vă îndeamnă să nu vă

preocupe ziua de mâine și vă îndrumă astfel la ignoranță, la foame și ruină, căci nu este cu putință să știi fără să prevezi viitorul, iar viața familiilor și a împărățiilor se bazează pe prevedere. Nu-i iubește decât pe cei săraci și vrea ca bogații să devină săraci, dar, când toți vor ajunge așa, cine îi va mai da de lucru muncitorului, cine îi va ajuta pe bolnavi, cine va mai da de pomană înfometaților, cine va plăti dările necesare ordinii și păcii popoarelor? Cheamă la el copiii și spune că, pentru a vă salva, trebuie să deveniți și voi asemenea unor copii. Dar cum să poată omul matur și adult, omul înzestrat cu inteligență și hrănit cu știință să se întoarcă la nerozia copilăriei? Așadar, oamenii vor trebui să prefere slăbiciunea copilărească forței virile, ignoranța puerilă înțelepciunii patriarhilor? O societate de copii n-ar putea să reziste și n-ar dura nici o săptămână. Împărăția pe care a promis-o nu este, după cum vezi, împărăția cerurilor, ci aceea a imposibilului. Cere de la om lucruri care ar distruge viața și condițiile societății omenești. Cere lucruri care echivalează pentru om cu niște absurdități și cu sinuciderea. Și, cu toate că cere lucruri și fapte care depășesc puterile omenești, nu are nici o milă față de cei care nu pot îndeplini ceea ce nici un fiu al lui Adam n-ar putea face. Amintește-ți de pedeapsa promisă fecioarelor nebune, oaspeților cârtitori: frigul, întunericul sau focul. Acest Învățător iubitor nu face decât să amenințe cu întunericul și focul veșnic pe cei care nu-i ascultă poruncile: porunci pe care nici un om, chiar dacă ar vrea, nu va putea vreodată să le execute. Cum l-ai numi pe cel care cere imposibilul și promite pedepse înspăimântătoare oricui nu face ce nu poate să facă el? Dușman al oamenilor, prigonitorul și călăul lor! De ce nu te grăbești să-ți eliberezi frații de acest periculos adversar? Câțiva orbi, înșelați de vorbele lui mieroase, îl numesc Mântuitorul; numai că tu, Iuda, vei fi, dacă îi iei viața, adevăratul eliberator și mântuitor al oamenilor! Du-te, frate, și îndeplinește fără zăbavă ce ți-am spus să faci, ceea ce dragostea ta pentru oameni și ura pentru el te împing să faci. Trădează-l pe cel care te-a trădat, trimite-l la moarte pe cel care ar vrea să condamne toată lumea la o viață mai rea decât moartea! Curaj, Iuda, voi fi cu tine până la capăt! Și iată semnul și pecetea alianței noastre frățești.

Vorbind astfel, necunoscutul s-a ridicat, l-a luat în brațele lui osoase pe Iuda, care stătea nemișcat, și i-a dat o lungă sărutare pe buze. Iuda nu a răspuns la acest sărut, dar s-a simțit brusc eliberat de vraja care îl învăluise și îl copleșise până în acel moment, și a închis ochii. Când i-a redeschis, Satana dispăruse.

Iuda a lut-o la fugă peste câmpul stăpânit de liniște și întuneric. Credea că se îndreaptă spre Betania. În realitate, fără să își dea seama pe ce drum mergea, a ajuns la porțile Ierusalimului. Se făcuse noapte. Iuda a rătăcit la întâmplare pe străzile învăluite în beznă. Brusc, fără să știe cum, s-a pomenit în fața palatului lui Caiafa și a intrat.

II

BARABBA

1

Chiar în momentul în care cei trei condamnați plecau spre Golgota, fiecare purtându-și crucea pe umăr, o celulă a închisorii s-a deschis și faimosul Barabba a fost dus în fața procuratorului.

– Demnii tăi compatrioți m-au obligat să te eliberez, pe tine, care ești un asasin, în locul celuilalt, care e nevinovat. Eu nu te pot ierta și nu te voi ierta niciodată. Du-te cât poți de departe, porc nedemn de norocul tău, și fă în așa fel încât să nu mai apari vreodată în fața mea, căci a doua oară nici Dumnezeul tău n-ar mai putea să te mai scape judecății mele.

Pilat, și mai întunecat la față ca de obicei, a făcut semn soldaților cu un gest brusc. Soldații l-au împins pe Barabba cu multe bruftuieli până la scara cea mare care cobora în piață, și acolo, cu lovituri de picior, l-au aruncat de-a rostogolul, așa cum arunci afară din casă stârvul unui câine.

Piața era pustie. Barabba s-a ridicat imediat și a scrâșnit din dinți. Apoi și-a luat picioarele la spinare, îndreptându-se spre locuința fraților lui. Aerul curat și luminos, după atâtea luni petrecute în întuneric, avea asupra lui efectul unui vin amețitor. Se poticnea în pietrele pavajului, pe buzele crăpate i se îngrămădeau cuvinte de răzbunare, credea că va cădea apoi, în clipa următoare, i se părea că doar el singur ar fi fost în stare să sugrume un leu, să înfrunte o armată.

Nimeni nu l-a recunoscut, nimeni nu i-a vorbit: orașul era aproape pustiu. Cerul, cu toate că era ceasul amiezii și nu se zărea nici un nor, era de culoarea cenușii, ca un doliu care anunța apropierea furtunii. A ajuns la ai lui pășind ca într-un vis.

Cei doi frați ai lui Barabba, cu nevestele și toți copiii lor, se aflau la masă și mâncau. Sosirea bărbatului – de nerecunoscut cu fața lui trasă, cu obrajii acoperiți de peri încâlciți, cu ochii care aproape că dispăreau sub pleoapele înroșite – a produs un efect comparabil cu apariția unui spectru. Toți au amuțit și au încetat să mai mănânce.

Se întorcea fratele mai mare, capul familiei, care scăpase de la moarte. Uneori erau mândri de el, dar tuturor le inspira teamă și nimeni nu-l iubea. Dacă ar fi avut curajul să-și mărturisească ce simțeau în acel moment, și-ar fi dat seama că, pentru ei, întoarcerea oarecum miraculoasă a acestui nenorocit era un fel de afront și de ghinion. Dar nu știau sau nu voiau să știe, sau le era teamă să-și dea seama. S-au ridicat așadar, după primul moment de surpriză, cu cuvinte, cu gesturi și zâmbete de bun venit. L-au condus la locul de onoare, între frații lui. Barabba s-a așezat fără să scoată o vorbă, a apucat un pahar plin cu vin și l-a băut. I-au întins îndată un altul, pe care l-a golit pe nerăsuflate. Atunci a dat semne că își revine și i-a privit pe comeseni unul după altul, salutându-i cu o strângere din buzele pe care mai stăruia gustul vinului, un fel de strâmbătură ce ar fi vrut să treacă poate drept un zâmbet. Apoi, ucigașul a luat o bucată de pâine și, tăind-o în bucăți, a întrebat:

– Care dintre voi îl cunoaște pe Iisus din Nazareth?

– Eu, dar numai din vedere, a răspuns Eliazar, cel mai tânăr dintre frați.

– Ce crimă a făcut acest om? A omorât pe cineva?

– După câte știu eu, nu a omorât pe nimeni. Vorbea poporului, dar preoții nu doreau asta și l-au acuzat în fața procuratorului.

– De ce nu doreau ca el să vorbească?

– Poate, a continuat Eliazar, pentru că voia să intre în Templu și să comande acolo ca un stăpân. Dar, oricum, ce-ți pasă? Moartea lui ți-a redat viața. Ce poți să vrei mai mult?

– Da, e adevărat, a recunoscut Barabba, chiar azi acest Iisus moare în locul meu, moare pentru mine.

După aceste cuvinte, Barabba a rămas gânditor și nu a mai deschis gura toată seara. A doua zi în zori, la prima rază de soare, Barabba a ieșit fără să spună nimănui nimic și s-a dus pe Golgota.

Platoul era pustiu. Cele trei cruci își ridicau spre cerul indiferent brațele grosolane și rigide. Barabba s-a apropiat de cea din mijloc și a văzut pe trunchi câteva firișoare de sânge coagulat, rămas umed, efect provocat de roua nocturnă. A mângâiat îndelung acest sânge, apoi și-a dus degetul mare, înroșit, la nări și l-a adulmecat închizând ochii, așa cum faci când apreciezi un lucru care îți place.

– E sângele care a fost vărsat în locul sângelui meu, a murmurat el. Acum sunt liniștit.

2

Seara trecută auzise vorbele unor femei care, aşezate pe acoperişul în terasă al unei case vecine, povesteau şi comentau evenimentele petrecute în acea înspăimântătoare zi de vineri. Aflase astfel că Pilat ar fi vrut să-l salveze cu orice preţ pe galileeanul eretic, dar că preoţii nu se simţiseră în siguranţă atâta vreme cât nu fusese trimis la supliciu. Numai lor le datora Barabba salvarea.

S-a gândit atunci că avea datoria să le mulţumească lui Anna şi Caiafa pentru că reuşiseră să-l scape de la moarte. Dacă insistaseră atât de mult să fie cruţat, asta însemna că nu dezaprobau actele lui de rebeliune împotriva romanilor atât de detestaţi. Fără îndoială că şi preoţii îi urau pe străini şi ar fi fost posibil să i se ofere un rol în revoltele care se pregăteau pe ascuns în Iudeea.

Fără să mai piardă nici o clipă, Barabba a alergat la palatul marelui-preot şi i-a spus portarului că vrea să vorbească numaidecât cu Caiafa. I s-a răspuns să aştepte în curte. Câteva minute mai târziu, s-a apropiat de el un scrib.

– Ce vrei de la marele-preot?

– Aş vrea să-i mulţumesc pentru tot ce-a făcut pentru mine şi să-i ofer serviciile mele pentru eliberarea poporului lui Israel.

– Libertatea ţi-a luat minţile, Barabba. Caiafa te-a văzut de la fereastră şi te-a recunoscut. Vin să-ţi spun din partea lui că nu te-a salvat din dragoste pentru tine, ci numai fiindcă dorea ca acel hulitor blestemat să fie pedepsit. Dar nu vrem să avem de-a face cu tâlharii şi asasinii. Marele-preot îţi porunceşte să pleci de aici imediat. Şi niciodată să nu mai ai cutezanţa să te apropii de această uşă, dacă nu, ia seama!

Şi, zicând acestea, scribul a făcut semn din priviri servitorilor să-l alunge pe Barabba.

Uluit, ucigaşul a luat-o la fugă tremurând, fără să se mai uite înapoi. În mintea lui însă gândurile de răzbunare se amestecau cu un sentiment de recunoştinţă. Preoţii îl respingeau. De ce să nu se adreseze atunci duşmanilor lor, discipolilor celui care fusese ucis? Îşi datora salvarea sângelui Învăţătorului lor. Suferiseră o pierdere imensă. De ce să nu le ofere o reparaţie, o compensaţie pentru această moarte?

Toată ziua aceea şi cea următoare a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să afle în ce ascunziş secret se refugiaseră prietenii şi ucenicii lui Iisus. Însă nimeni în oraş nu ştia sau nu voia să spună.

3

Dar Barabba nu putea să-şi găsească liniştea. Continua să întrebe şi să caute. Resentimentele împotriva preoţilor îl împingeau să pornească în căutarea celor care, mai mult ca sigur, îi detestau la fel de mult ca el. Într-o seară, pe când rătăcea pe Muntele Măslinilor, a întâlnit lângă un teasc un tânăr de treisprezece-paisprezece ani, care s-a oprit să-l privească.

– Ai putea să-mi spui, copile, unde-i pot găsi pe ucenicii lui Iisus care e numit Hristos?

– Dar ce treabă ai cu ei?

– Sunt un prieten, a răspuns Barabba, sunt unul căruia Învăţătorul lor i-a oferit ceva de mare preţ şi îi caut ca să-i ajut.

– Să fie adevărat ce spui?

– Crezi că sunt vreo iscoadă de-a preoţilor?

Zicând acestea, Barabba a scos din haină trei dinari şi i-a arătat tânărului.

– Dacă îmi arăţi adăpostul lor, vor fi ai tăi.

Copilul a luat monedele şi, fără să scoată o vorbă, a pornit pe pantă în jos. Au mers în tăcere aproape o jumătate de oră. Ajunşi într-un loc de unde nu se mai vedea Ierusalimul, băiatul s-a oprit la umbra unui cedru şi a arătat cu mâna spre o cocioabă înnegrită, pe jumătate ascunsă în mijlocul măslinilor.

– Acolo sunt!

Apoi a dispărut în fugă, fără să mai spună un cuvânt.

Barabba s-a apropiat de casa singuratică şi a tras cu urechea. Prin fereastră se auzea un murmur confuz de voci, cea a unei femei dominându-le pe toate celelalte. Barabba a pipăit cu mâna uşa veche şi a băgat de seamă că era descuiată. Fără să strige sau

să bată, ucigașul a intrat în casă cu pași ușori. Prima încăpere era pustie. Prin ușa care se deschidea în față, vocile se auzeau acum foarte clar. S-a oprit în prag. Vreo zece bărbați și trei femei discutau cu atâta aprindere, încât, la început, nimeni nu l-a remarcat pe intrusul care îi privea. Dar una dintre femei a ridicat deodată capul, a zărit chipul neliniștit și hirsut al lui Barabba și s-a ridicat scoțând un strigăt. Atunci, toți s-au întors înspăimântați către ușă:

– Cine ești? Ce cauți? Ce vrei?

Cel mai bătrân, care părea căpetenia grupului, le-a poruncit tuturor să tacă și s-a apropiat de Barabba, rămas nemișcat, sprijinit de tocul ușii.

– Te cunosc, a spus bătrânul, știu cum te cheamă și ce-ai făcut. Ce demon te-a împins spre această casă? Fiul lui Dumnezeu și-a dat sângele pentru viața ta; viața unui ucigaș a fost plătită cu viața lui Mesia. Ce-ai vrea mai mult?

– Ascultă-mă, a răspuns Barabba. Preoții m-au salvat, dar apoi m-au insultat și m-au alungat. Îi urăsc și vreau să mă răzbun. Cu siguranță că și voi îi urâți. Iar eu sunt gata să compensez, pe cât posibil, pierderea Învățătorului vostru. Și asasinul are o inimă și un suflet. Iar în asemenea momente, chiar și un ucigaș poate să fie un salvator. Spuneți-mi ce pot să fac pentru voi. Spuneți-mi de ce dușman ați vrea să scăpați. Vărsându-i sângele, mi s-ar părea că răscumpăr în parte sângele pe care și l-a dat Iisus pentru mine. Vorbiți; nimeni și nimic nu mă sperie.

Toți tăceau și îl priveau cu expresii și atitudini de oroare. În sfârșit, Petru a vorbit:

– Barabba, Barabba, Hristos ți-a dat viața, dar nu și înțelepciunea! Ești mai orb decât un cadavru, mai surd decât o piatră, mai smintit decât un lup hămesit care nu a găsit hrană toată noaptea. Tu nu știi că Învățătorul nostru cere să-i iubim chiar și pe dușmanii noștri? Nu ți-a spus nimeni că ne învață să iertăm toate păcatele și să răspundem prin bine răului? „Nu vouă vă aparține răzbunarea", a spus Domnul. Din dragoste pentru el, i-am iertat pe farisei și pe scribi, pe preoți și pe romani. Și la fel te iertăm și pe tine, asasin nefericit condamnat la viață. Nu avem dușmani, nu vrem sânge. Te iertăm din toată inima, Barabba, dar vederea ta

trezește în noi amintiri prea dureroase, prea cumplite. Iartă-ne și tu. Dar, dacă vrei cu adevărat să te achiți față de noi, așa precum spui, fugi departe de casa aceasta și să nu mai apari niciodată acolo unde ne aflăm și noi.

– Nu știu unde vrei să ajungi cu iertarea și cu iubirea ta. Eu mă conduc după vechea lege: sânge pentru sânge, viață pentru viață. Atâta vreme cât romanii vor ține poporul nostru sub jugul lor, nu mă voi înjosi într-atât încât să sărut mâna celui care mă pălmuiește. Mi se pare că sunteți niște fricoși nenorociți, că vă ascundeți ca niște găini fugărite și că inventați scuze ca să nu răzbunați moartea Învățătorului vostru. Nu vă fie teamă, că n-am să mai vin după voi. Eu sunt bărbat și nu-mi pierd vremea cu niște papă-lapte.

Cea mai tânără și mai frumoasă dintre femei a păşit cu impetuozitate spre a-i răspunde lui Barabba, dar ucigașul, fără să mai aștepte altceva, a părăsit în grabă încăperea și casa, scuipând prin barba zbârlită înjurături și jeturi de salivă.

4

Barabba s-a întors la Ierusalim, dar nu s-a dat bătut. Îl frământa gândul să facă ceva, să-şi uşureze sufletul cu cineva. Libertatea trândavă îl extenua şi îl enerva totodată. Avea mereu în faţa ochilor imaginea celui care murise în locul lui. Nu-i apărea ca un prigonitor ameninţător, ci tăcut şi blând şi, chiar din această pricină, îi simţea apăsarea şi obsesia. Aflase, rătăcind de colo până colo, multe lucruri despre Iisus. Unele extraordinare şi de necrezut; altele, după părerea lui, absolut absurde.

I se povestise, printre altele, despre învierea lui Lazăr şi dorise brusc să-l vadă pe acel om, să-i pună întrebări, să se convingă de adevăr.

A sosit într-o dimineaţă la Betania, unde i s-a arătat casa înviatului. În prag, mai mult prăbuşit decât aşezat pe o treaptă de piatră, stătea un bărbat cu o înfăţişare sumbră şi galben la faţă, ghemuit într-o haină pământie, cu ochii pierduţi în gol. Avea pupilele aburite şi nemişcate ca la orbi. Barabba s-a apropiat.

– Tu eşti cel care s-a întors de pe tărâmul morţilor?

– Iar tu eşti cumva unul dintre acei trântori nerusinaţi care mă chinuie de atâtea săptămâni cu întrebările lor plicticoase?

– Nu, Lazăre. Sunt, fără ca tu să ştii, unul dintre fraţii tăi. Şi eu, la fel ca tine, datorez viaţa prietenului tău, Iisus. Erai în mormânt şi el te-a scos de acolo. Eu eram deja în mâinile călăului şi, datorită lui, am fost eliberat din închisoare şi salvat de la moarte. Dacă şi unul, şi celălalt trăim, asta o datorăm lui. Trebuie să devenim prieteni, să facem ceva pentru a-l răzbuna pe salvatorul nostru.

– Nu te înţeleg. Nu ştiu cine eşti şi n-am nevoie de prieteni.

Nu suport să aud vorbindu-se despre recunoștință, nu vreau să mă gândesc la răzbunări, nu cunosc nici un frate. Aveam două surori și m-au lăsat singur...

– Numele meu este Barabba. Iisus, care te iubea, a murit pentru mine. Și tu n-ai mișca un deget pentru cel care ți-a redat viața?

– Știi ce înseamnă numele tău?

– Toată lumea știe: „Fiul Tatălui".

– Ei bine, Fiul Omului a murit pentru Fiul Tatălui, și ăsta e un lucru bun; așa trebuia să se întâmple după Cărțile Sfinte. Primul om cu adevărat fiul tatălui a fost, după cum știi, fiul cel mare al lui Adam, Cain. Și el a fost ucigaș ca și tine, ca toți oamenii. Dar Domnul nu a dat voie să fie ucis Cain. Îți amintești? „Și a pus Domnul Dumnezeu semn lui Cain, ca indiferent cine îl va întâlni să nu-l omoare." Fiecare generație are un Cain, un Fiu al Tatălui, un Barabba, un ucigaș. Dar Fiul Domnului, adică Iisus, și-a imitat Tatăl și n-a dat voie să fii ucis. Dar crezi că viața e o răsplată? Nu înțelegi că, dimpotrivă, este pedeapsa cea mai cumplită?

– Lazăre, aiurezi? Oare ți-ai pierdut cumva judecata în tenebrele lui Cheol?

– Nu poți înțelege, Barabba. Dintre toți oamenii, numai eu pot să înțeleg azi. Mă reîntorsesem în casa păcii, în patria adevărată unde se află tatăl și mama mea, frații mai mari și soția pe care am pierdut-o, cei mai dragi prieteni din copilărie, patriarhii poporului nostru, înțelepții și drepții. Eram împreună cu cei pe care îi iubesc, scuturasem praful pământului, mă odihneam, eram fericit. Și deodată, spre a fi pe placul celor două femei care își închipuiau că mă iubesc, a trebuit să mă întorc la necazuri, la suferință, la muncă, la exil. Iar tu vii să-mi spui baliverne despre recunoștință, să-mi spui vorbe delirante despre nu știu ce răzbunări? Pleacă, Barabba, pleacă pentru totdeauna, pentru numele lui Dumnezeu! Ți-am suportat încă prea mult prezența.

Zicând aceste ultime cuvinte, Lazăr s-a ridicat și ochii lui au aruncat fulgere de indignare. Apoi s-a întors cu spatele la Fiul Tatălui, a intrat în casă și a trântit ușa în urma lui.

5

Furios, blestemând, Barabba a apucat din nou drumul Ierusalimului. Acum, mai mult ca oricând, era ros de dorința de a se răzbuna pe cineva pentru neliniștile și coșmarurile lui, pentru acele bruftuieli, pentru toate umilințele.

Acasă nimeni nu vorbea cu el. Toți tăceau de îndată ce-l auzeau. Nici copiii nu mai îndrăzneau să se zbenguiască în prezența lui; pe buzele fragede ale cumnatelor cuvintele se opreau și râsul se stingea. Barabba s-a pomenit singur, părăsit de toți, respins din toate părțile, exclus din viață, îndepărtat chiar de justiția romană.

Atunci a simțit cum clocotește din nou în el, în marea lui confuzie sufletească, ura împotriva lui Pilat. Toate pizmele, toate resentimentele, toate deziluziile și toate revoltele se canalizau spre persoana procuratorului. Acesta căutase cu încăpățânare să-l dea morții și îl tratase mai josnic decât pe un câine în ziua eliberării. Tot el îl crucificase pe Iisus și continua să-i chinuie pe evrei. În mintea tulbure a lui Barabba, pradă obsesiei, numai Pilat era vinovat, numai el merita moartea.

Într-o seară, la o oră târzie, gărzile pretoriului au descoperit un evreu ascuns lângă apartamentele personale ale lui Pilat. Au găsit asupra lui o sabie scurtă și un pumnal. De îndată ce s-a făcut ziuă, prizonierul a fost condus în fața procuratorului. Pilat l-a recunoscut și a rânjit.

– Te-ai întors, Barabba? Va fi pentru ultima dată.

A dat un ordin scurt unui centurion și a plecat. Câteva minute mai târziu, Barabba era dus pe Golgota.

Și Fiul Tatălui a fost crucificat în același loc unde, în urmă cu *patruzeci de zile*, își dăduse duhul Fiul Omului.

III

URECHEA LUI MALHUS

1

Malhus, sluga de încredere a marelui-preot, era un bărbat frumos de vreo treizeci de ani, înalt şi lat în spate, cu pielea închisă la culoare şi ochii negri, mai mult fanfaron decât curajos, mai mult mândru decât subtil. Născut chiar în inima Cetăţii Sfinte, fiul unui paznic al templului, confident al lui Caiafa, iubit de femei şi temut chiar şi de leviţi, Malhus îşi închipuia că este unul dintre stăpânii Ierusalimului şi că destinul său îl cheamă să înfăptuiască lucruri mari. Prietenii şi tovarăşii, ca să-i câştige bunăvoinţa, îi măguleau în fiecare zi cu maliţie îngâmfarea, poreclindu-l Malhus, adică *Melek*, domnitor. Şi de atunci toţi îi spuneau Malhus, cu toate că adevăratul lui nume era Ezechil. Plin de vanitate, prin înclinaţia lui naturală spre acest defect şi din pricina vorbelor de linguşeală ale acelor subalterni ipocriţi, Malhus era în aşteptarea unui prilej solemn pentru a-şi arăta curajul, a ieşi în evidenţă în faţa poporului şi a-şi deschide drum spre un rang mai înalt. Porecla lui nu era oare o prevestire, o profeţie? În acel Orient, încins încă de înflăcărarea războaielor civile şi revoltelor, totul era posibil pentru ambiţia unui soldat ca şi pentru înfumurarea unui prost.

Când Malhus a aflat, înaintea celorlalţi, în acea dimineaţă de joi, că seara va fi arestat, în împrejurimile oraşului, şeful unei bande de eretici, un fals Mesia venit din Galileea, însoţit de oameni înarmaţi ca să distrugă Templul şi, dacă era să te iei după spusele poporului, chiar Ierusalimul, servitorul lui Caiafa şi-a închipuit imediat că din ziua aceea putea să înceapă o nouă etapă a carierei lui.

Cum şi-a sfârşit Caiafa prânzul – singurul moment al zilei când se putea spera obţinerea unui favor –, Malhus s-a apropiat de el,

înclinându-se cât era de lung, într-o atitudine de respect pe care nu o avea decât foarte rar și numai în fața marelui-preot.

– Pot să-ți cer o favoare?

Caiafa nu a răspuns, dar nici nu a făcut un gest cu mâna să-l îndepărteze pe solicitator, așa că Malhus a continuat:

– Mi s-a spus că diseară trebuie să fie arestat unul dintre cei mai periculoși dușmani ai tăi, care se ascunde seara în împrejurimile Ierusalimului. Ai putea să-mi dai mie comanda oamenilor care vor fi însărcinați cu prinderea lui?

Caiafa l-a privit o clipă în ochi, abia schițând în barbă un zâmbet sarcastic.

– Nu cred, a răspuns el, ca fiara să fie atât de periculoasă pe cât îți imaginezi. *Seganul* ar trebui să aibă onoarea pe care mi-o ceri, dar nu merită să-l deranjăm pentru o duzină de galileeni. Du-te așadar tu, și succes. Ia cu tine pe cine vrei și înțelege-te cu Iuda Iscarioteanul care îți va servi drept călăuză și ți-l va arăta pe cel pe care trebuie să pui mâna. Imediat ce va fi în puterea ta, adu-mi-l fără zăbavă, chiar dacă vei ajunge aici la a doua strajă din noapte.

Malhus i-a mulțumit stăpânului său cu mari semne de bucurie și a dat fuga să-și organizeze mica armată. Nu putea să apeleze la gărzile Templului, deoarece nu trebuia să le amestece în aceste treburi polițienești josnice și să le expună la contacte impure. Pe urmă, trebuia să procedeze în cea mai mare taină, pentru ca nimic să nu ajungă la urechile poporului și astfel cineva să-i poată avertiza pe ucenicii celui care fusese aclamat ca fiul lui David.

Din aceste pricini, Malhus a fost obligat să facă apel la admiratorii și lingușitorii lui, servitori ca și el în casa lui Anna sau Caiafa, și la câțiva dintre prietenii lui, niște terchea-berchea, niște pierde-vară care rătăceau bucuroși noaptea ca să poată petrece toată ziua în trândăveală.

Malhus a strâns vreo cincizeci de oameni și, la primele umbre ale serii, a vrut să-i vadă aliniați în curtea cea mare a palatului lui Caiafa, ca un general care se pregătea să dea o bătălie.

Erau acolo mutre de bețivani de toate vârstele, de toate felurile. Tineri cu ochi încercănați și cu buzele vopsite; bătrâni acoperiți în întregime de un strat de jeg gros și venerabil; alți câțiva

triști și gravi, ce păreau a fi negustori scăpătați, hoți pocăiți sau nebuni nelecuiți. Câțiva dintre ei erau înarmați cu câte o sabie, unul singur purta un fel de lance; cei mai mulți țineau în mână o bâtă noduroasă, lucind de sudoare. Malhus și-a cercetat cu atenție războinicii unul după altul și a părut mulțumit. Era prima dată în viața lui când comanda un număr atât de mare de oameni. Un val de trufie regală îi umplea inima de sclav.

A înmânat patru felinare celor mai tineri și s-a înfășurat în manta pentru că începuse să fie frig, și Iuda Iscarioteanul nu venise încă.

În sfârșit, când s-a făcut noapte de-a binelea, s-a auzit un zgomot de pași grăbiți și, imediat apoi, o bătaie furișă la poarta de la intrare. Aceasta s-a deschis. În curte a intrat un bărbat scurt și îndesat, cu părul roșu, cu umerii ridicați, cu fruntea îngustă. Avea privirea absentă, vagă, de parcă orbitele i-ar fi fost goale, un chip de piatră. În mâna stângă agita o bucată de pâine.

Malhus a întrebat:

– Putem merge?

Iuda a făcut un semn de aprobare cu mâna în care ținea bucata de pâine și s-a îndreptat spre strada întunecoasă, urmat de armata taciturnă pe care o conducea sluga supranumită „Regele".

2

Când a ajuns aproape de Muntele Măslinilor, Iuda s-a oprit o clipă şi a spus:

– Îi voi da o sărutare. Fiţi atenţi. El va fi.

Malhus s-a întors spre oamenii înarmaţi:

– Nimeni să nu-l atingă. Vreau să pun primul mâna pe el. Voi ocupaţi-vă de tovarăşii lui.

Apoi şi-a reluat mersul cu mare siguranţă. Glasurile oamenilor înarmaţi şi flacăra felinarelor rupeau tăcerea şi străpungeau întunericul nopţii. Malhus, ca un căpitan prudent, şi-a împărţit ceata în trei grupuri şi le-a spus să urce, printre măslini, pe trei cărări diferite, cu scopul de a împiedica fuga duşmanilor.

Când au ajuns, Iuda l-a recunoscut imediat pe Iisus şi l-a sărutat cu tandreţe pe gură. Malhus, care se afla lângă el, a ridicat mâna să apuce braţul falsului profet.

Dar, în acel moment, un om s-a ivit brusc din întuneric, a tras de sub haină o sabie, a coborât-o peste faţa lui Malhus şi i-a tăiat dintr-o lovitură urechea dreaptă. Surprinderea şi durerea l-au făcut pe Malhus să ţipe, dar nu a avut prezenţa de spirit sau forţa să răspundă cu propria lui sabie celui care-l atacase. Se uita la el cuprins de uimire. Un purtător de felinar s-a apropiat de Petru – şi niciodată acea faţă mare, bărboasă şi solemnă, ochii aceia adânci, care aruncau fulgere de indignare stârnite de dragoste, nu aveau să se mai şteargă din memoria lui Malhus!

Iisus a întins mâna spre obrazul drept al celui lovit de sabie şi a părut că îl mângâie. Durerea a dispărut, sângele s-a oprit şi pielea s-a închis în jurul cicatricii.

Malhus, zguduit și năucit, nu se gândea nici să se răzbune pe cel care-l atacase, nici să mulțumească vindecătorului. Dimpotrivă, s-a aplecat și a început să pipăie în iarbă și printre pietre, de parcă ar fi căutat ceva ce voia neapărat să găsească. Unul dintre tineri i-a făcut lumină cu felinarul, și Malhus a putut atunci să zărească și să ia în mână urechea lui însângerată. A ascuns-o sub tunică cu un gest rapid și a privit în sfârșit în jur. Omul care îl rănise și însoțitorii lui dispăruseră. Iisus, singur, alb la față, era înconjurat de chipurile dubioase ale acelor zbiri improvizați.

Bietul Malhus nu a putut să asiste la procesul și la supliciul lui Hristos, nici la triumful stăpânilor lui. În cursul acelei nopți cumplite nu s-a mai întors la palatul lui Caiafa, ci s-a dus la mama lui, unde a stat ascuns mai multe zile, fără să îndrăznească să iasă din casă.

După ce au trecut zilele Crucificării și ale Paștelui, marele-preot și-a amintit de Malhus și a cerut să fie căutat în tot orașul. Dar nu s-a putut afla nimic. Începând din acea noapte, nu l-a mai văzut nimeni. Malhus își pusese mama să jure că va păstra secretul.

Zilele și săptămânile au trecut, și Caiafa nu s-a mai gândit la Malhus. O altă slugă a devenit șeful slugilor marelui-preot.

Malhus, închis în odaia lui, suferea, se chinuia, rumega gânduri de răzbunare. Acțiunea despre care își închipuise că va marca începutul norocului său fusese revelația lașității sale; acea noapte, care trebuia să fie prima treaptă spre putere și triumf, se sfârșise cu rușinea și fuga lui.

De ce nu se răzbunase imediat? De ce nu-l străpunsese cu sabia pe acel furios de Petru? De ce nu dăduse cel puțin ordin să fie și el arestat?

Nu reușea să priceapă ce i se întâmplase în acel moment fatal. Tot ce se petrecuse i se părea misterios. Oare îl vrăjise cineva până într-atât încât să-l facă să-și piardă toată vigoarea minții și a trupului? Să-i fi făcut farmece acel fals Mesia, pe care se pregătea să-l aresteze?

Dar această presupunere nu stătea în picioare. Acel Iisus, apărat de Petru cu sabia, îl certase – Malhus își mai amintea încă vorbele – pe ucenicul lui sângeros, în timp ce el, rănitul ofensat, nu știuse să pună mâna pe Petru și să-l pedepsească.

Cum ar fi putut să se mai arate în fața lui Caiafa, care îi arătase bunăvoință, în fața celorlalte slugi, tovarășii lui, care îl admirau și îl credeau hărăzit unei sorți mai strălucite? Ce putea să facă acum pentru a deveni din nou demn de planul lui regal? Mai putea încă să-și ia o revanșă răsunătoare?

Aflase că falsul Mesia – chiar cel care îl vindecase dintr-o pornire de milă – fusese țintuit în cuie pe cruce, și asta îi făcuse plăcere. Oare nu el fusese pricina dintâi a pățaniei lui nefericite? Mai aflase că Iuda, așa se spunea, cuprins de remușcări pentru că își trădase Învățătorul, se spânzurase de un copac, și vestea asta îl consolase: un martor jenant mai puțin.

Dar unde erau ceilalți ucenici ai hulitorului din Nazareth? Și îndeosebi acel turbat de Petru care îl adusese într-o situație atât de tristă? Pe acesta voia să se răzbune cu orice preț.

Mama lui, trimisă în fiecare zi după vești la Ierusalim, nu reușise să afle nimic despre el. Se spunea că fugise în Galileea împreună cu însoțitorii lui.

În vremea asta, Malhus, ca să mai treacă timpul, se ocupa de biata lui ureche tăiată. Întors acasă, o ținuse vreme de mai multe zile în soarele fierbinte al primăverii din Palestina. Apoi o puse într-un balsam gros și parfumat, cumpărat de mama lui de la un egiptean. Avea acum o rămășiță de carne negricioasă, zbârcită și parfumată, care abia dacă îți permitea să-i ghicești vechea formă. Totuși, Malhus se ataşase de această părticică a corpului său și o ținea întotdeauna la el, într-un săculeț din piele neagră. Din când în când, o privea pentru a-și aminti de injuria cumplită care îi fusese adusă și pentru a avea mereu prezentă în fața ochilor datoria răzbunării.

În sfârșit, când zilele au început să se micșoreze, Malhus a riscat și a ieșit din casă. Își părăsea locuința la căderea nopții, umbla pe străzile cele mai singuratice și ținea o pulpană a hainei pe tâmpla dreaptă, pentru ca oamenii să nu-și dea seama de mutilarea lui rușinoasă. În unele țări, tăierea urechii era pedeapsa infamantă aplicată calomniatorilor și hoților. Cei care n-ar fi cunoscut întâmplările acelei faimoase nopți puteau să-l ia drept un criminal. Iar cei care știau îl considerau smintit sau laș.

Vai lui dacă l-ar fi văzut femeile, care îl admirau în vremurile frumoase ale unui trecut încă foarte apropiat! Să-l ferească Dumnezeu să fie recunoscut de cei care fuseseră martorii norocului şi aventurii lui nenorocite!

Dar de aici înainte era nevoit să-şi câştige bucata de pâine. Tatăl murise de mulţi ani; mama lui era săracă; la celelalte rude nu voia să apeleze. Cât priveşte economiile făcute, cinstit sau necinstit, pe când se afla în slujbă la Caiafa, acestea erau pe punctul de a secătui.

Puţin câte puţin, Malhus a ajuns să fie mai cutezător. Îşi înfăşura capul într-o pânză albă, în chip de turban, pentru a-şi ascunde mutilarea înjositoare, şi se prezenta la bogătani şi la negustori oferindu-şi serviciile. Dar nu l-a primit nimeni. Acea bucată de pânză din jurul tâmplelor, neobişnuită la evreii care nu erau preoţi, le trezea bănuieli. Dacă i se cerea s-o scoată, Malhus fugea îndată şi acest comportament sporea neîncrederea. Un zaraf a reuşit să-i smulgă, prin surprindere, pânza de pe cap şi a remarcat imediat urechea tăiată. Omul a început atunci să râdă. I-a chemat şi pe alţii, ţinându-l pe Malhus de braţ ca să-l poată vedea toată lumea. Nenorocitul a trebuit să se zbată, să zgârie şi să lovească cu picioarele ca să scape de cei care vociferau batjocoritori, făcând cerc în jurul lui.

3

Timpul trecea şi Malhus nu reuşea să găsească nici o slujbă. Toţi îl respingeau şi-şi băteau joc de el. Mizeria în care se zbătea era din ce în ce mai mare şi, în acelaşi timp, sfiala se topea şi fumurile trufiei se risipeau.

Orgoliosul Malhus, viitorul prinţ, a devenit odată cu anii unul dintre acei nenumăraţi cerşetori care umpleau Oraşul Sfânt. Nu mai ascundea cicatricea urechii tăiate, ba chiar, pentru a stârni mila sau râsul celor din jur, îşi istorisea povestea în mijlocul grupurilor de oameni, cu înfloriturі neruşinate: cei care îl însoţeau pe Mesia erau peste o sută, toţi aveau arme, el omorâse câţiva, dar Iisus era un vrăjitor, care îi înviase pe toţi şi îi făcuse să dispară. Malhus se prezenta în special pelerinilor veniţi din ţări îndepărtate pentru sărbătoarea Paştelui, ca un martir al credinţei şi, drept dovadă, scotea din săculeţul de piele urechea tăiată, o bucăţică de carne murdară şi plină de zbârcituri care semăna cu o smochină rahitică şi prost uscată. Cei mai miloşi sau curioşii îi dădeau câteva monede mici şi, astfel, trăia de azi pe mâine, de bine, de rău, sărmană fiinţă umilită, odioasă şi plină de ură.

În inima acelui calic în zdrenţe, a acelui bufon, dorinţa răzbunării nu se stinsese încă.

Petru avusese îndrăzneala să pună iar piciorul în Ierusalim, împreună cu câţiva dintre prietenii lui, şi chiar să vorbească poporului despre Învăţătorul lor scuipat, biciuit şi crucificat.

Malhus îl urmărea, îl pândea fără încetare. Când Petru predica mulţimii, Malhus se proţăpea în faţa lui şi îl privea fix. Nu cuteza să sară la el aşa cum îl tortura dorinţa să facă. Malhus era un cerşetor prost văzut, iar Petru inspira tuturor respect, chiar şi preoţilor.

În plus, nu era niciodată singur. Dar omul cu urechea tăiată se răzbuna cum putea: când insultându-l de departe, când răspândind calomnii cumplite pe socoteala apostolului în rândul poporului, fie făcându-se de bunăvoie iscoada faptelor și predicilor lui în folosul anumitor scribi care, mai mult decât alții, detestau noua sectă.

Când a aflat că Petru fusese arestat împreună cu Ioan, inima lui Malhus a tresăltat de bucurie. Spera că va fi condamnat la moarte ca și Ștefan și simțea dinainte voluptatea de a-l lovi cu pietre pe omul detestat. Dar apostolii au fost eliberați puțin după aceea, iar cerșetorul, dezamăgit, plânsese de furie.

Însă, după un timp, Petru a fost din nou întemnițat și Malhus a sperat ca de data asta să i se înfunde. Știa că Agrippa dorea moartea primejdiosului instigator la schismă. Dar iată că, într-o dimineață, s-a răspândit zvonul că Petru, cu toate că era păzit de patru soldați, dispăruse în mod misterios din închisoare. Malhus nu reușea să se resemneze: fusese văduvit de vederea dușmanului său, singurul mijloc de a-și descărca furia neputincioasă.

Câteva luni mai târziu, a aflat că Petru se refugiase la Antiohia și că își reluase fără teamă misiunea de predicator nomad. Acum Malhus nu mai putea să trăiască fără să-l persecute în vreun fel pe cel care era răspunzător de decăderea lui și, cerșind întruna, a mers pe jos până la Antiohia.

A întrebat de casa lui Petru și a reînceput să-l urmărească zi și noapte. Dacă apostolul îl privea din întâmplare, Malhus își înfigea privirea răutăcioasă în ochii lui, se strâmba și-și atingea tâmpla cu degetul, ca pentru a-i aminti vinovatului de mutilarea lui rușinoasă. Dar Petru nu-l recunoștea. Într-o zi, crezând că îi cere de pomană, i-a oferit câțiva bănuți. Malhus i-a luat, apoi, blestemând și scuipând, i-a aruncat apostolului în față.

Petru a părăsit Antiohia și s-a oprit lângă frații din Corint. Malhus a reușit să-și găsească adăpost pe o corabie care se îndrepta spre Grecia și l-a urmat. Că trăia acolo sau aiurea, ce importanță avea pentru Malhus? Doar să-l poată spiona și urî pe discipolul lui Hristos. În toate orașele găsea evrei creduli și miloși, care își făceau cu el pomană să-l asculte și să-i dea de mâncare. Numai grecii îl luau în bătaie de joc.

– Resemnează-te, Malhus, ziceau ei. Sunt regi care au devenit vestiți din cauza unei urechi. Amintește-ți de regale Midas și de urechea regelui Dionysos al Siracuzei.

Astfel au trecut anii, repezi și melancolici, iar Malhus îmbătrânea. Dar păstra în adâncul inimii o certitudine absolută și consolatoare care îl susținea. Într-o zi, Petru avea să plătească, cu prețul unei morți josnice, predicile smintite și toate păcatele, vechi și noi. Un popor dezlănțuit sau un călău nepăsător îl va răzbuna și pe Malhus, potolindu-i sau vindecându-i chinul.

Dar Petru a dispărut și de la Corint și vreme de câțiva ani pelerinul în zdrențe nu a reușit să afle unde se refugiase omul care îl rănise. Unii spuneau că s-a întors la Antiohia, alții, că l-au văzut în orașul Tir sau în Samaria. Malhus cerea vești de la toată lumea și implora ajutorul tuturor. Nu voia să moară fără să fi asistat la supliciul omului care îi nenorocise viața pentru totdeauna.

În sfârșit, a aflat, de la mai mulți martori, că Petru trăia liniștit în metropola imperiului. Pentru un amărât ca el nu era ușor să ajungă la Roma. Și totuși, Malhus, întinzând mâna, implorând, a reușit să debarce la Ostia într-o zi ploioasă de mai. A ajuns la Roma noaptea, pe jos, înfometat și plin de noroi.

Un evreu, întâlnit într-o tavernă, l-a însoțit în cartierul locuit de evrei. Acolo l-a dat în grija unei familii de coreligionari bogați, care respectau cu strictețe Legea. Când au aflat nenorocirile lui Malhus, aceștia l-au primit în casa lor ca pe un oaspete. Malhus a aflat treptat totul despre Petru și Biserica întemeiată de el la Roma, ca și despre bănuielile care planau asupra creștinilor în legătură cu tulburările pe care le-ar fi provocat.

Era în anul 817 al Romei, șapte luștri[1] trecuseră de la noaptea fatală din Grădina Ghetsimani. Malhus era acum un bătrân adus de spate, scofâlcit, cărunt, care nu amintea cu nimic de servitorul mândru al marelui-preot. Dar o speranță feroce și tenace îl susținea: să fie de față la sfârșitul sângeros al lui Petru.

Chiar în acel an a sosit și ziua mult așteptată. Nero era hotărât să-i extermine pe creștini. Poruncise să se execute sentințele capitale pronunțate împotriva capilor Bisericii de la Roma. Pavel, în

1 Lustru – interval de cinci ani (n.t.).

calitatea lui de cetățean roman, avea onoarea să fie decapitat; Petru trebuia să fie crucificat.

Malhus își petrecea toate orele din zi și din noapte în apropierea închisorii unde bătrânul Petru aștepta în rugăciuni moartea atât de dorită, fără să știe că o dorință asemănătoare îl făcea să sufere pe un alt bătrân, dincolo de acele ziduri.

Zorii cețoși ai unei zile de iunie i-au adus în sfârșit ușurarea sperată celui care, de așa de multă vreme, îl urmărise pas cu pas pe apostol. Câțiva soldați romani au ieșit din închisoare înainte de răsăritul soarelui. L-au încadrat pe Petru care mergea cu mâinile legate. În urma lor venea un car ce transporta o cruce mare de stejar.

Străzile erau pustii. Micul cortegiu s-a îndreptat spre colinele împădurite ale Vaticanului. Malhus, ceva mai retras, spre a nu se face remarcat, venea în urma soldaților și inima îi bătea în piept cuprinsă de o bucurie infernală.

Au ajuns pe o colină și soldații s-au apucat să înalțe crucea. Malhus, nemaiputând să se stăpânească, s-a apropiat de grup și s-a adresat tremurând lui Petru:

– Mă recunoști? Îți amintești de mine?

Petru tăcea. Chipul acela aspru și pustiit nu-i amintea de nici un nume.

– Te faci că nu mă cunoști? Nu-ți amintești de noaptea în care a fost arestat Învățătorul tău? Nu-ți amintești de Malhus, sluga lui Caiafa? Acel Malhus sunt eu, iar tu ești cel care mi-ai tăiat urechea cu sabia. Această insultă a fost cauza tuturor nenorocirilor mele. Din pricina ta am ajuns de râsul poporului și un câine înfometat la ușa bogaților. De ani întregi aștept această zi. Azi vei plăti cu sângele tău toate crimele și vreau să știi cât sunt de fericit.

Petru îl asculta cu umilință; simțea o imensă milă pentru amărâtul acela otrăvit și îndârjit de ură.

– Ai dreptate, a răspuns el. În noaptea aceea, adânc tulburat de durere, am greșit față de tine. Învățătorul meu mi-a reproșat gestul ucigaș, iar căința n-a șters nici greșeala, nici durerea pe care mi-a pricinuit-o. Dar nu vreau să mor fără să mă împac cu tine. Iartă-mă, Malhus. Amândoi suntem împovărați de vârstă și, peste câteva clipe, voi fi lângă tatăl nostru ceresc. Leapădă-te de ura ta, uită-ți pizma, iartă-mă!

Vorbind astfel, prințul apostolilor, capul Bisericii din Ierusalim și de la Roma, primul vicar al lui Hristos, a îngenuncheat pe iarba arsă în fața unui Malhus uluit. Capul mare și alb al lui Petru, înclinat, părea că așteaptă o supremă binecuvântare de la victima lui.

– Nu vrei să ierți un muribund?

Dar omul cu urechea tăiată nu părea că aude sau stupoarea îl împiedica să articuleze vreun cuvânt.

Centurionul, care asistase de la distanță la această ciudată discuție – de neînțeles pentru el, căci cei doi bărbați vorbeau în aramaică –, s-a apropiat plin de neîncredere de îndată ce l-a văzut pe condamnat așezându-se în genunchi la picioarele necunoscutului.

Romanul l-a apucat de braț pe Malhus și a strigat:

– Cine ești? Ce cauți? Ce faci aici? Probabil ești unul dintre acei evrei care vor să distrugă Roma. Cum te cheamă?

– Malhus din Ierusalim. Dar nu sunt dintre aceia. Eu nu sunt creștin. Sunt chiar cel mai mare dușman al acestui Petru, pe care tocmai vă pregătiți să-l pedepsiți pentru crimele lui.

– Nu cred o iotă din ce spui. Dacă acesta, care e un șef al creștinilor, îngenunchează în fața ta ca în fața unui zeu, asta înseamnă că ești o căpetenie a sectei mai mare decât el.

Și, întorcându-se spre doi soldați, a poruncit:

– Puneți mâna pe el și legați-l de pinul acela. După ce vom termina cu complicele lui, îl vom duce și pe el la tribunal.

Alți soldați l-au ridicat pe Petru cu forța și au început să-l țintuiască în cuie pe cruce, cu capul în jos. Malhus privea și tremura de plăcere și de spaimă. Ceasul acela, așteptat atâția ani ca o eliberare, era poate și pentru el ultimul din viață. De ce-l pedepsea Dumnezeu cu atâta asprime?

Unul dintre cei doi soldați a observat că îi lipsea o ureche.

– Privește, i-a spus el tovarășului său, i-a fost tăiată deja o ureche. Probabil că e un fost hoț sau un sclav fugit de la închisoarea sclavilor. Mi-ar plăcea să i-o tai și pe cealaltă ca să văd ce strâmbături va face evreul ăsta bătrân și puturos.

Vorbind astfel, soldatul i-a tras o lovitură lui Malhus care, parcă halucinat, nu voia să se îndepărteze de crucea de pe care Petru, ridicându-și cu greutate capul ce-i atârna, îl privea țintă cu ochii mari, încețoșați de lacrimi și de agonie.

– Mişcă! a spus soldatul, trăgându-l pe Malhus.

Dar groaza şi oroarea îl tulburau în aşa măsură, încât amărâtul zdrenţăros a început să se zbată ca un posedat. Disperarea îi dădea atâta forţă, încât a reuşit să se elibereze din mâna soldaţilor care încercau să-l lege.

A luat-o la fugă spre pădure ca un nebun furios, urmărit de cei doi soldaţi mâniaţi la culme. Romanii şi-au tras săbiile şi au început să scoată strigăte de ameninţare la adresa fugarului.

Malhus s-a împiedicat de o rădăcină groasă ce ieşea din pământ şi a căzut. Unul dintre soldaţi s-a aruncat asupra lui şi, cuprins de furie, a ridicat sabia în dreptul feţei omului căzut şi, dintr-o lovitură, i-a tăiat urechea pe care o mai avea. Două jeturi de sânge au ţâşnit clocotind din rană. Malhus a închis ochii şi a rămas la pământ ca mort, fără un strigăt, fără un geamăt. Nemişcaţi, soldaţii se uitau la el şi nu ştiau ce să facă.

Sângele de culoare închisă curgea molcom pe obrazul lui Malhus. I se părea că aude tropotul unui cortegiu triumfal, apoi o muzică de flaut atât de suavă cum nu mai auzise niciodată până atunci. Şi, pradă delirului, îşi imagina că totul era în cinstea lui, pentru primirea marelui rege care se întorcea după ce obţinuse victorii răsunătoare asupra duşmanilor.

Astfel a murit, pierzându-şi sângele – în aceeaşi zi în care era crucificat Petru, apostol şi pontif – vestita slugă a lui Caiafa, Ezechil, supranumit Malhus.

IV

OMUL DIN CIRENE

1

Simon din Cirene trecuse iar, de puțină vreme, prin poarta Efraim pentru a se întoarce la Ierusalim și a ajunge la el acasă când, la o cotitură a drumului, a dat peste cumplitul cortegiu al celor trei condamnați la moarte care, în acel ajun de Paște, se îndrepta spre Golgota.

Dacă ar fi putut să-l zărească sau să-l ghicească de departe, cirenianul ar fi evitat această întâlnire îngrozitoare. Om al ogoarelor, obișnuit cu o muncă aspră, mai mult temător decât înclinat spre curiozitate, nu-i plăceau adunările și dezordinea gloatei, unde aveai mai mult de pierdut decât de câștigat și, mai mult ca orice, își îndepărta privirile de tot ce putea să-i amintească de moarte. Iar când a văzut că în fruntea cortegiului mergeau soldați romani călare și pe jos, omul s-a simțit și mai tulburat. Nu pentru că îi ura pe romani – nu avea timp să urască pe nimeni și, în fond, trebuia să conducă cineva –, dar, din instinct, nu voia să aibă de-a face nici cu autoritățile, nici cu justiția, nici cu armata. Era un om simplu, un mic proprietar amărât și ostenit, un evreu nu prea ascuțit la minte și fără pasiuni violente. Voia să trăiască liniștit în colțișorul lui, să trăiască și să-i lase pe alții să trăiască. Îi era frică de tribunale și de arme, intuind în mod vag că nu ar fi știut să se apere împotriva lor.

Dar în acea zi funebră nu i-a fost cu putință să se îndepărteze. Cortegiul se oprise. Unul dintre condamnați căzuse în mod jalnic, nefiind în stare să-și mai susțină crucea. Soldații erau grăbiți și înjurau. Simon, neputând depăși această îngrămădire de oameni, se lipise cu spatele de o casă, în ambrazura porții, străduindu-se să nu se facă observat, bestemându-l în sinea lui pe acel nenorocit

care provocase oprirea și întârzierea. Dar centurionul roman, care se uita în jurul lui, l-a descoperit. Și, observând că Simon era scund, îndesat și sfios, l-a chemat cu gestul și cu vorba. La început, cirenianul s-a prefăcut că nu bagă de seamă că apelul i se adresa lui și s-a uitat în altă parte. Un soldat s-a apropiat imediat de el.

– Hei, țărănoiule! Ești surd?

L-a apucat de braț și l-a dus lângă condamnatul care zăcea pe jos epuizat.

– Ia această cruce pe umeri! a strigat centurionul.

Simon știa că e cu neputință să se sustragă de la un astfel de ordin. Cu cea mai mare nemulțumire, de nevoie, bombănind de ciudă, cirenianul a săltat pe spate instrumentul supliciului și a pornit la drum, pentru ca cel puțin neplăcerea și truda să se sfârșească curând. Nici măcar nu s-a sinchisit să se uite la condamnatul căruia îi lua într-o anumită măsură locul.

Zărise un corp plin de urmele loviturilor și o față scăldată de sudoare amestecată cu firișoare de sânge. Privise imediat în altă parte și pornise din loc cu mult calm.

Crucea era foarte grea, dar cirenianul avea un spate de catâr și niște picioare de atlet. Și, pe când străbătea din nou, în sens invers, drumul care ducea spre Efraim, se gândea numai la treburile lui. Nu era mulțumit. Pe mica lui moșie, la jumătatea drumului dintre Ierusalim și Neftoa, ar fi trebuit să muncească și mai mult. Apa era neîndestulătoare, roata puțului se stricase, șobolanii îi făceau pagube în orz. Dar era în ajunul Paștelui, și Mikal, nevasta lui, îl povățuise să se întoarcă acasă devreme. Și știa dintr-o lungă experiență ce bătăi din picior și ce reproșuri îl așteptau când întârzia. Plecase mai repede ca de obicei și din altă pricină. Trebuia să se ducă în dimineața aceea la bătrânul Eliazar, care îi datora câțiva *sicli* și promitea de luni de zile că îi va înapoia, numai că în ultimul moment îi lipsea întotdeauna suma necesară. Simon avea nevoie urgentă de acești bani înainte de Paște și prevedea cu spaimă primirea pe care i-o va face nevasta dacă și azi se va întoarce cu mâinile goale.

Dar mai exista un motiv pentru care voia să se întoarcă mai devreme în acea dimineață. Cel mai grav chiar, principalul. Fiul său

cel mare, Alexandru, era chinuit de câteva zile de o febră ce nu-i mai dădea pace, cu excepția câtorva clipe în zori. Băiatul ajunsese ca o zdreanță. Simon îi promisese nevestei lui că va aduce acasă o găină neagră care, cu burta tăiată în formă de cruce și așezată pe capul ras al bolnavului, era leacul cel mai sigur pentru vindecarea frigurilor cronice. Dar fusese cu neputință să găsească una la țară, iar acum nu va mai avea timp să umble după ea în oraș.

Aceste gânduri obsedante îl îngrijorau foarte mult. Simon înainta cu pași mari, susținând povara grea a crucii aproape fără s-o simtă, așa de mare îi era dorința să ajungă mai curând la locul supliciului. Auzea pași și voci de oameni, murmure, plânsete de femei, dar nu avea nici o tragere de inimă să se întoarcă, și cu atât mai puțin să întrebe cine erau condamnații. Auzise de la câțiva bătrâni, care asistau la trecerea cortegiului, că era vorba de tâlhari, așa că nu încercă să afle mai mult.

Simon venise din Cirene, orașul lui natal, la Ierusalim, numai de puțini ani, în urma unei moșteniri. Nu cunoștea aproape pe nimeni în Orașul Sfânt, nu căuta să facă noi cunoștințe și cu atât mai puțin nu se ocupa de treburile publice. Ogorul și casa erau toată viața lui, și nu iubea pe nimeni în afara celor doi copii.

De aceea nu știa nimic despre ce se petrecuse în zilele acelea, și condamnații erau pentru el niște criminali de drept comun. Era puțin furios pe acel om slab, din cauza căruia fusese obligat să întârzie, dar sentimentul nu ajungea până la ură. Peste câteva ore, gândea el, acest nenorocit va plăti cu supliciul și cu moartea chiar și acest păcat care va fi ultimul.

Au ajuns în sfârșit pe platoul din vârful Golgotei. Mica trupă era înconjurată de un grup de oameni urlând. Simon a pus crucea jos și, fără să ceară voie, nici să salute, a profitat de momentul în care soldații erau cu spatele la el, s-a strecurat printre cei din față și, în pas alergător, a trecut iar prin poarta Efraim și s-a ascuns în Ierusalimul pustiu.

Mintea lui de om cumsecade sacrificat era obsedată de patru imagini: găina neagră, *siclii* de argint de la Eliazar, fiul lui chinuit de febră, nevasta furioasă.

Încotro să se îndrepte? Era deja târziu și se simțea obosit. Umărul drept, învinețit, îl durea. Dragostea pentru Alexandru, dorința de a

ști cum se simțea fiul bolnav, de a-l vedea, de a face ceva pentru el au fost mai tari decât frica de Mikal. A ajuns pe strada lui și s-a apropiat de casă. În prag, după cum știa chiar înainte de a fi văzut-o, nevasta lui stătea la pândă, scrutând orizontul cu fața încremenită.

Bietul Simon și-a dat seama că nimic nu-l mai salva de la furtuna pe care o anunțau deja fulgerele aruncate de ochii lui Mikal. Era o femeie cu bun-simț și de inimă, dispusă să sufere și să-și dea sângele pentru bărbatul ei și pentru copii, dar era și o ființă pătimașă și, din pricina asta, gata să se înfurie și să țipe. Simon se pregătea să primească furtuna și nu avea altă speranță decât s-o preîntâmpine cu una dintre acele justificări care opresc limbile cele mai afurisite.

S-a apropiat de nevasta lui și, înainte ca aceasta să deschidă gura, i-a pus încetișor o mână pe umăr – una dintre acele mâini care ținuseră și strânseseră lemnul destinat lui Iisus. S-a produs atunci un miracol, o minune neașteptată. Mikal și-a privit bărbatul în ochi și s-a domolit imediat. În loc să-l copleșească cu vorbe grele, așa cum voia să facă numai cu o clipă înainte, ea l-a întrebat pe Simon cu vocea ei din zilele când era calmă:

– Cum te simți? Ești obosit? Intră repede în casă. Lui Alexandru al nostru tot rău îi este.

Simon era uluit și nu reușea să înțeleagă motivul acestei schimbări bruște și neașteptate. Dar afecțiunea pentru fiul lui l-a împiedicat să întârzie pentru cercetarea acestei ciudățenii. A intrat în casă și a dat fuga în camera lui Alexandru.

Bărbatul stătea întins, pe jumătate gol, în patul de jos, și părea că doarme. Respira cu greutate, avea fața plină de sudoare și de pete întunecate cât se poate de îngrijorătoare: cearcănele, nările și obrajii supți, buzele încrețite de suferinți, totul era înnegrit. Fratele mai mic, Rufus, stătea pe podea lângă el.

De când își auzise tatăl intrând în cameră, bolnavul deschisese ochii și îl privea cu un fel de speranță infinită și plină de neliniște. „Tu ești tatăl meu și ești puternic, părea că spun ochii lui, tu mi-ai dat viață și tu mă vei smulge din ghearele morții."

Simon s-a apropiat ușor de pat și și-a privit lung fiul. Mikal l-a întrebat:

– Ai adus găina neagră?

– N-am găsit, n-am avut timp să caut. O să-ți povestesc îndată.

Alexandru, culcat în așternutul scăldat de sudoare, respirând cu greu, a făcut un efort să se ridice, și Simon l-a ajutat imediat. Băiatul și-a sprijinit mâna scheletică pe umărul lui drept – pe acel umăr învinețit care susținuse greutatea crucii lui Iisus – și a încercat să se ridice în capul oaselor. Dar era prea slăbit și acest sprijin nu-i era de ajuns. Atunci, tatăl l-a înconjurat cu brațele, l-a strâns la piept, i-a ridicat trupul măcinat de boală cu foarte mare grijă și l-a ajutat să stea pe pat.

– Nu mă părăsi, a murmurat Alexandru.

Băiatul și-a înlănțuit strâns tatăl, apăsându-și mâinile slabe pe umerii lui Simon. Această apăsare pe locul învinețit de partea de sus a crucii l-a jenat puțin pe bunul om, dar nu a avut curajul să-și îndepărteze fiul, nici să se desprindă din strânsoare.

Alexandru părea că încearcă o plăcere infinită simțindu-se în felul acesta unit cu tatăl său. Avea impresia că revine la viață și, de la o clipă la alta, avea senzația că îi este mai bine, că devine altul.

Mikal, mai retrasă, privea cu tandrețe îmbrățișarea dintre tată și fiu. Nu se mai auzea respirația grea a băiatului. Puțin câte puțin, bolnavul a adormit cu capul pe umărul lui Simon. Acesta, ca să nu-l trezească, a suportat stânjeneala pe care o pricinuia umărului rănit acea povară prețioasă cu o răbdare plină de dragoste. Brusc, Alexandru s-a trezit. Nu mai părea același. Avea ochii aproape limpezi, sudoarea dispăruse.

Mikal s-a repezit la fiul ei, i-a atins fruntea și ochii, i-a pipăit pieptul și umerii.

– Simon! a exclamat mama. Simon! Alexandru al nostru s-a vindecat! Nu mai transpiră, nu mai arde! Preaînaltul să fie binecuvântat!

Biata femeie râdea și plângea de surprindere și de bucurie. Parcă își ieșise din fire. Când mângâia fața soțului uluit, când acoperea cu sărutări fața fiului revenit la viață. Febra cumplită care dura de două săptămâni, rezistând la toate leacurile naturale și magice, care era gata să-l mistuie și să-i aducă moartea fiului ei mai mare, fusese vindecată și învinsă în câteva clipe. Simon, doar atingându-l cu mâna și cu umărul, îi redase muribundului viața.

2

Dar evenimentele din acea zi extraordinară nu luaseră sfârşit.

Înainte de căderea nopţii, a apărut bătrânul Eliazar, acel datornic rău-platnic, care, după ce fusese împrumutat de Simon, făcuse tot posibilul să nu-l mai întâlnească. Cirenianul, văzându-l înaintea lui cu o faţă plină de bunăvoinţă, nu-şi credea ochilor.

Eliazar i-a spus că nu voia să lase să treacă Paştele fără să-şi achite datoria, că aflase despre situaţia grea a lui Simon, şi îl ruga să-l scuze pentru întârziere, deoarece de vină erau alţii care nu-i plătiseră la termenele stabilite, şi îi mulţumea de o mie de ori pentru fapta lui bună şi pentru răbdarea avută.

A scos din sân un fişic cu monede de argint de o jumătate de *siclu*, le-a numărat, i le-a înmânat şi, după ce i-a salutat pe toţi din casă – chiar şi pe Alexandru şi pe micul Rufus –, s-a retras.

După câteva zile – trecuse Paştele –, Simon a hotărât să se întoarcă la ogorul său. Alexandru îl însoţea. Devenise mai robust şi mai frumos ca niciodată. Începuseră să sape o groapă pentru a face un nou puţ de apă de ploaie, ca să îmbunătăţească aridităţea locului. Tatăl dădea cu târnăcopul, iar fiul, cu un hârleţ uşor, scotea şi îngrămădea pământul uscat şi prăfos ca făina.

Către seară, înainte de a înceta lucrul, târnăcopul lui Simon a sunat dogit şi ciudat, de parcă ar fi lovit un vas de pământ ars. Simon s-a lăsat în jos să caute cu mâinile în pământul scormonit şi a scos la iveală o amforă mare şi pântecoasă, mai grea decât dacă ar fi fost din bronz masiv. A spart gâtul îngust cu hârleţul şi Simon împreună cu băiatul lui au putut să admire strălucirea vioaie a aurului care, după ce fusese multă vreme îngropat, părea fericit că îşi regăseşte fratele: soarele.

Erau monede vechi, necunoscute de Simon, amestecate cu inele groase din aur, coliere masive, catarame lucrate în filigran, peceți și paftale. Probabil că acea comoară fusese ascunsă acolo de vreun personaj bogat cuprins de spaimă, atunci când asirienii asediaseră Ierusalimul pe vremea regelui Ioachim.

Cu mâini tremurătoare, Simon a pus cum a putut mai bine bijuteriile și monedele într-o cuvertură amărâtă pe care o lua întotdeauna cu el pentru ceasul siestei, a îngroapat din nou amfora, l-a sfătuit insistent pe fiul său să nu spună nimic nimănui despre descoperirea lor și a apucat din nou drumul spre Ierusalim în mare grabă. Și-a chemat nevasta în dormitor și i-a arătat „recolta" nouă și de necrezut de pe ogorul lor.

Mikal, înclinată spre mânie, dar având și judecată, în comparație cu bărbatul ei, a început să-și zică în sinea ei că aceste semne de noroc nemaiauzite – miracole chiar – nu puteau să fie naturale și întâmplătoare, ci dezvăluiau intenția unei puteri mai mari decât puterea omenească. Pe de altă parte, nu reușea să înțeleagă cum și de ce. A remarcat doar că aceste fapte ciudate păreau că se datorează prezenței și influenței lui Simon. Ea personal nu avea nici un amestec. Simon, fără să deschidă gura, îi domolise mânia; Simon îi vindecase fiul; Eliazar venise de bunăvoie la Simon și tot Simon avusese ideea să sape un puț chiar în locul unde era ascunsă comoara. Un Dumnezeu îl proteja și îl ajuta pe Simon; asta înseamnă, gândea femeia, că Simon a făcut ceva plăcut Domnului. Dar ce? Mikal știa că bărbatul ei era un om muncitor și blând, dar nu avea o părere prea bună nici despre inteligența, nici despre credința lui. Simon era un bun evreu, dar pietatea lui nu era mai mare decât a majorității celor care respectau Legea. Trăia pentru sine, puțin posomorât și sfios, fără să aibă nici dorințe, nici prilejul să îndeplinească acte de caritate frățească.

Cu toate acestea, Mikal și-a întrebat bărbatul de mai multe ori, străduindu-se să-i smulgă destăinuirea a ceea ce Simon nu-și amintea sau nu voia să spună. Totuși, în ciuda ostenelii pe care și-o dădea să lămurească acest mister, nu a reușit să afle decât un lucru: în acea dimineață de vineri, Simon purtase pe umeri crucea unui condamnat la moarte. Dar, cum nu o făcuse din milă spontană –

chiar încercase să se sustragă de la această treabă nedorită –, deoarece o purtase doar la ordinul soldaților romani, nu aceasta putea să fie acțiunea meritorie care făcuse din bărbatul ei beneficiarul șirului de hatâruri miraculoase. Mikal, ca o femeie plină de înțelepciune, s-a resemnat în fața misterului.

„Dacă Dumnezeu ne protejează și ne iubește, își zicea ea în sinea ei, Dumnezeu știe ce face și nimeni nu poate să-i ghicească motivele. Iar noi nu puteam face altceva decât să aducem laude și să mulțumim Preaînaltului."

Simon și-a ascuns comoara la el acasă și, pentru a nu atrage atenția oamenilor, a continuat să ducă aceeași viață ca înainte.

Într-o zi, pe când lucra singur pe ogorul lui, cam la două luni și ceva după Paște, a văzut lângă el două umbre nemișcate. A ridicat ochii: erau un bărbat și o femeie.

Femeia nu mai era tânără, dar se vedea că fusese foarte frumoasă – o frumusețe transparentă, pură și purificatoare, care strălucește mai curând în vedenii decât pe fețele fiicelor oamenilor. Părea spiritualizată de una dintre acele dureri care devin substanța însăși a vieții unei creaturi omenești, luminând-o într-un chip mai suav și mai temeinic decât fericirea. Trăsăturile ei perfecte erau estompate fără să fie deformate de acea nobilă tristețe: ochii mari și negri erau încețoșați fără să fie stinși de acea disperare calmă.

Bărbatul era foarte tânăr, dar grav și aproape solemn din cauza melancoliei angelice așternute pe chip.

Simon stătea în picioare între brazde și îi privea surprins. Era atât de uimit, încât nu îndrăznea să întrebe ce voiau de la el acei necunoscuți. Tânărul a vorbit primul:

– Tu ești Simon numit Cirenianul?

– Eu sunt.

– Așadar, tu ești acela care, în ajunul ultimului Paște, a fost pus să poarte crucea lui Iisus din Nazareth?

Simon s-a gândit o clipă înainte de a răspunde, apoi lașitatea lui bănuitoare a fost mai tare.

– Nu știu despre ce cruce vorbești, a răspuns el. Nu am dus nimic. În ziua aceea lucram pe ogorul meu și n-am văzut pe nimeni.

– Dar când te-ai întors la Ierusalim, nu te-ai întâlnit cu un cortegiu care urca pe Golgota?

– Ți-am spus că n-am întâlnit pe nimeni. Cel puțin nu-mi amintesc.

– Și n-ai auzit de Mesia Iisus care a murit pe cruce?

– Îmi petrec zilele pe ogor și-mi văd de treburile mele. Nu mă îngrijesc de ce se petrece în lume și de ce spun oamenii. Și n-am auzit niciodată de acest Iisus de care-mi spui.

Atunci femeia a grăit:

– Simon, Simon, gândește-te bine, nu spune minciuni, nu-ți fie teamă! Acest Iisus era fiul meu și venise să te salveze și pe tine. Dacă l-ai ajutat să poarte crucea în acea zi cumplită, nu te va uita niciodată și îți va dovedi recunoștința lui, dacă nu a și făcut-o deja. Doi dintre prietenii noștri aflați în spatele condamnaților te-au recunoscut și ne-au spus cum te numești. De ce vrei să ascunzi adevărul? N-am venit să-ți facem vreun rău. Sunt aici să-ți mulțumesc și să-ți sărut mâna miloasă. De ce îți este atât de teamă?

Simon asculta cu ochii în pământ, căci nu putea să înfrunte privirea pătrunzătoare a îndureratei. Dacă s-ar fi uitat în ochii ei, n-ar fi fost în stare să reziste. Dar nu s-a uitat la ea. Neîncrederea de țăran a învins, ca și rușinea de a recunoaște că mințise.

– Nu, nu eu am fost acela. M-or fi confundat cu altul. N-am dus nici o cruce. Nu știu nimic despre Iisus al vostru.

– Roșesc și tremur pentru tine, Simon, a spus tânărul Ioan. Nu știi ce spui, nu știi ce renegi. Ai dus una dintre poverile pe care trebuia să le ducă Fiul Domnului și îți este rușine. Gândește-te bine, Simon, dă-ți osteneala să-ți amintești. Nu renega ceasul cel mai frumos din viața ta.

Simon a reînceput să sape, cu capul în jos, fără să răspundă. Cele două umbre îndurerate au mai zăbovit câteva minute lângă sfiosul taciturn, apoi au plecat în tăcere.

Cirenianul își amintea minunile care, din ziua crucii, îl surprinseseră și totodată îl salvaseră, și aproape că se căia pentru felul în care răspunsese, pentru că la început se lăsase dominat de lașa lui frică de responsabilitate. Dar acum nu mai era cu putință să revină și să repare greșeala.

Întors acasă, nu i-a vorbit nevestei despre discuția avută, temându-se să nu primească reproșuri pentru nesinceritatea lui

izvorâtă din laşitate. Or, puţin după aceea, un necunoscut l-a oprit pe stradă şi i-a pus aceleaşi întrebări ca şi Ioan. Simon a negat şi de data asta şi a continuat să nege de fiecare dată când alţi discipoli sau duşmani ai lui Iisus i-au pus întrebări în legătură cu acea zi şi acea cruce.

În sfârşit, fie că era împins de dorinţa de a putea să se bucure în pace de comoara găsită, fie că se plictisise să tot repete mereu aceleaşi minciuni spre a-i îndepărta de el pe curioşi, Simon a hotărît să părăsească Ierusalimul.

În cea mai mare taină, şi-a topit aurul în lingouri, şi-a vândut ogorul şi casa şi a plecat împreună cu nevasta şi cei doi copii spre capitala Imperiului.

3

La Roma, cirenianul a dus o altă viață. Agricultorul a devenit zaraf. Comoara a fost înmulțită în câțiva ani de ingeniozitatea prudentă a lui Simon. Bogăția l-a făcut să ridice capul și i-a întărit inima. În acel mediu zgomotos al evreilor din *diaspora* se simțea mai în largul lui decât în orașul Templului. Iar la sinagogă avea unul dintre locurile cele mai onorabile.

Pe de altă parte, în familia lui se săvârșise o profundă revoluție spirituală. Mikal fusese adânc tulburată de vorbele unui anume Pavel din Tars și devenise creștină. Alexandru și Rufus, tineri cu spirit generos, își urmaseră mama. La Roma, casa lui Simon devenise astfel unul dintre locurile unde creștinii se adunau cel mai des.

Cirenianul, fire neîncrezătoare și înclinată puțin spre schimbare, nu voise să intre în noua sectă și refuzase de mai multe ori botezul. Mikal, al cărei caracter se îmblânzise, deplângea, dar tolera încăpățânarea bărbatului ei. De altfel, Simon nu avea nimic împotriva noii credințe și, mai de voie, mai de nevoie, stătea de vorbă mai des cu creștinii decât cu evreii rămași credincioși Templului.

Dar iată că povestea crucii din acea zi de vineri a revenit în actualitate. Frații care, din când în când, soseau la Ierusalim, răspândiseră și la Roma zvonul că cirenianul participase într-un fel la patimile Domnului. Unii dintre noii adepți, tare doritori să afle câteva detalii noi de la un martor ocular, au început să-l asalteze pe Simon cu întrebări. Cum era Iisus? Ce cuvinte rostise când se târa, plin de sudoare și de sânge, pe drumul durerii?

La început, Simon a vrut să se eschiveze, dar, până la urmă, nu a mai avut forța să nege. Și-a dat seama că acei creștini sporeau zilnic în număr și importanță; că farisei docți, precum Pavel, nu

se ruşinau să devină apostolii noului Dumnezeu; şi se gândea că fiinţele cele mai dragi lui nevasta şi copiii făceau parte şi ei din noua Biserică.

A început atunci să vorbească, să povestească – aşa cum cineva îşi dă seama că este ascultat cu aviditate, ca un oracol – , să exagereze şi să inventeze. Mulţi dintre fideli veneau la el acasă înadins să-l asculte povestind amintirile din acea zi cumplită şi divină. Şi, treptat, deşi înainte fusese atât de îndărătnic, a început să-i placă. Vanitatea fusese mai tare decât teama de altădată şi dacă, în trecut, minţise de teamă să nu se compromită, de acum încolo mintea pentru că îi plăcea să facă pe fanfaronul.

Spunea că se oferise singur soldaţilor să poarte crucea lui Hristos, fără să fi primit vreun ordin, ci împins de un sentiment de milă pentru omul care urma să moară şi pe care suferinţele îl făceau să nu se mai poată ţine pe picioare. Adăuga că Iisus îl privise în ochi cu o recunoştinţă infinită şi că, ajuns pe Golgota, îi spusese:

– Du-te, Simon, te voi scăpa de toate grijile.

Şi povestea cum Iisus îşi ţinuse promisiunea făcând miracolele care, din ziua aceea, alungaseră din casa lui umbra morţii şi a sărăciei. Descria în cele mai mici detalii trăsăturile fiului lui David şi ale femeilor care îl urmaseră plângând la aşezarea pe cruce.

Cirenianul devenise, fără să fie creştin, unul dintre notabilii Bisericii de la Roma; un martor, se spunea, care, până la urmă, va accepta adevărata credinţă şi crucea lui Hristos.

Au trecut astfel, pentru Simon, mulţi ani fericiţi şi liniştiţi până la acea cumplită zi din anul 817, când a avut loc prima persecuţie fără milă a creştinilor. Simon din Cirene a fost, împreună cu ai lui, printre primii arestaţi.

În zadar zbierase nenorocitul şi se jurase că nu era creştin – nimeni nu-l credea. Nevasta, copiii, prietenii lui erau creştini; el însuşi povestea peste tot că purtase pe umeri crucea lui Hristos. Totul era împotriva lui şi cu nici un preţ n-au vrut să-l lase în viaţă.

Într-o seară, în ciuda ţipetelor lui sălbatice, bietul Simon din Cirene, bănuit a fi creştin, atârnat de o cruce unsă cu smoală, a ars ca o torţă pentru a lumina grădinile lui Nero.

V

RĂZBUNAREA LUI CAIAFA

1

Iosif, numit și Caiafa, mare-preot al poporului evreu, se întoarse la palatul lui, în acea seară de aprilie a anului 31, cu fața și mai întunecată, cu inima și mai amară decât dimineață, când se dusese la Templu.

Drept vorbind, de la o vreme își pierduse siguranța și seninătatea de altădată. Exact de când fusese crucificat acel Mesia, șarlatan și hulitor, venit din Galileea, urmat de o ceată rea de răzvrătiți. Din acea zi, procuratorul roman îl tratase cu și mai multă semeție plină de răceală. Mulți oameni din popor îi arătau mai puțin respect, de parcă i s-ar fi reproșat în mod tacit o greșeală de care nu îndrăzneau să-l acuze pe față. Și chiar și câțiva membri ai Sinedriului – de exemplu, Iosif din Arimateea – făceau aluzie în fața lui la erori ce ar trebui ascunse, la profeții pe punctul de a se realiza, la amenințări obscure pentru un viitor apropiat.

Caiafa își repeta în sinea lui că avea conștiința împăcată și că ar fi îndeplinit din nou, dacă ar fi fost necesar, acea datorie dureroasă. Dar chiar această nevoie pe care o simțea, de a-și da el însuși iertarea, putea să fie indiciul, și poate că era, al unui început de neliniște, dacă nu de teamă.

Știa, din nefericire, că sectanții acestui Iisus din Nazaret nu se resemnaseră la moartea Învățătorul lor. La început, se răspândiseră și se retrăseseră în locuri ascunse, ca niște câini înspăimântați de ciomag. Apoi reveniseră, începuseră să răspândească în rândul poporului povestea învierii condamnatului și, puțin câte puțin, căpătaseră atâta siguranță și înflăcărare, încât nu se temeau să vorbească mulțimii la răspântiile orașului și în curțile interioare ale Templului.

Caiafa considera că acești inși erau niște șarlatani puțin cam țicniți sau niște nebuni înclinați spre înșelătorie. Niște oameni mărunți, demni de dispreț, dar în stare să devină chiar primejdioși în măsura în care puteau să incite drojdia societății. Încercase să-i vorbească despre asta lui Pilat, dar procuratorul începuse să râdă.

– Ai vrut să fie crucificat regele evreilor, îi spusese el, și te miri că supușii lui se gândesc să-l răzbune?

Caiafa, care își cunoștea neamul mai bine decât romanul, nu se simțea deloc dispus să ia drept o glumă amploarea crescândă a acestei mișcări eretice de răzvrătire.

În ziua aceea, fidelii frenetici ai pretinsului Hristos provocaseră un tumult mai grav ca de obicei, în stare să dea de gândit tuturor celor care aveau funcții și responsabilități la Ierusalim. Un pescar bătrân din Betsaida, Simon, numit Petru, care părea personajul principal al cetei ce continua să susțină că făcea totul în numele lui Iisus, vindecase, după spusele exaltaților, în mod miraculos un sărman olog care de multă vreme cerea de pomană la poarta Templului. Acest Petru și unul dintre însoțitorii lui, Ioan, au luat ca pretext pretinsul miracol pentru a adresa un discurs trândavilor și curioșilor care se înghesuiau întotdeauna în jurul Templului, vociferând ca niște turbați împotriva autorităților religioase legitime. Mulți fanatici, așa cum se întâlnesc în gloata mereu dornică de noutăți, aprobaseră și aplaudaseră acele vorbe prostești, iar o seamă dintre ei ceruseră în gura mare să fie primiți în această sectă absurdă. Dezordinea devenise atât de mare și strigătele atât de puternice, încât câțiva preoți ieșiseră din Templu, însoțiți de *segan* și de gărzile înarmate, pentru a vedea ce se întâmplă. După ce s-au lămurit despre scandal și primejdie, au ordonat arestarea celor doi agitatori și împrăștierea prostimii care se adunase. Caiafa, care fusese imediat încunoștințat, aprobase întemnițarea lui Petru și Ioan, dar, în sinea lui, nu se simțea nici mulțumit, nici liniștit. Incidentul avusese loc la căderea nopții și nu fusese timp pentru judecarea celor doi bărbați arestați, așa cum ar fi vrut unii. Caiafa însuși se împotrivise. Orice hotărâre trebuia să fie amânată pentru a doua zi.

Se întorsese la el acasă preocupat și pradă unor gânduri contradictorii. Care putea fi mijlocul cel mai sigur ca să înăbușe, dacă mai

era încă timp, acea mișcare de vizionari zgomotoși? Condamnarea la moarte a șefilor păruse o soluție radicală, dar nu se obținuse efectul dorit. Crucificarea lui Iisus sporise mai mult ca niciodată înflăcărarea și afecțiunea însoțitorilor lui. Recenta lapidare a lui Ștefan nu făcuse decât să înmulțească afilierile la comunitatea schismatică. Părea că sângele întețea, în loc să stingă, acel incendiu funest.

Câțiva învățători ai Torei și Gamaliel însuși, cu toate că era fariseu, înclinau spre blândețe, considerând că mișcarea, dacă era ignorată sau neglijată, se va stinge rapid de la sine. Persecuțiile, spuneau ei, scot la iveală frica celor care domină și, în consecință, sporesc curajul alimentând entuziasmul celor persecutați. Mai bine să se prefacă nepăsători, să vegheze în taină și să aștepte ca această efervescență naivă să se potolească de la sine.

Aceste argumente nu reușeau să-l convingă în întregime pe Caiafa, dar, pe de altă parte, trebuia să recunoască adevărul că vărsarea de sânge nu folosise la nimic. Ba chiar transformase scandalul în rebeliune propriu-zisă.

În seara aceea, întors la palatul lui într-o dispoziție foarte proastă, frământa în minte argumentele contrare, metodele opuse, mijloacele posibile înlăturării necazului. Cei doi vinovați principali erau în închisoare, dar, a doua zi dimineață, trebuiau să fie judecați în fața Sinedriului. Ce atitudine vor avea, cum se vor comporta la ceasul judecății? Nu era mai bine să se ocupe el personal, să-i interogheze pe ascuns, fără martori, să încerce să-i convingă și să-i încânte și, în felul acesta, să evite un proces care ar fi putut să ducă la consecințe supărătoare?

Prima strajă de noapte aproape că trecuse. Deodată Caiafa l-a chemat pe un servitor și i-a înmânat un ordin pentru *seganul* Templului: cei doi bărbați arestați în seara aceea să fie imediat conduși, sub pază bună, la locuința marelui-preot.

2

O oră mai târziu, Petru și Ioan ajungeau la palatul marelui-preot și erau aduși în fața lui Caiafa. Acesta a poruncit gărzilor care îi însoțeau să părăsească încăperea și i-a privit îndelung pe cei doi acuzați, fără să scoată un cuvânt.

Petru era în puterea vârstei, dar părea mai bătrân: în barba încâlcită și părul ondulat lebăda începea să-l alunge pe corb. Înalt, bine făcut, hotărât și maiestuos, părea un prinț muntean pe care o iluminare supranaturală l-ar fi ridicat la demnitatea de profet imperial. Sigur de el, ca de granit, nu se uita la marele-preot așa cum se uită un vinovat la judecătorul lui, ci așa cum un poet poate să caute spre un copist concediat.

Ioan era foarte diferit. Avea tenul deschis, părul blond, subțire și ușor, iar în ochii obișnuiți să vadă cerul și pe Dumnezeul lui era numai lumină. Chipul emana o blândețe senină și umilă, dar sub calm se ghicea înflăcărarea și faptul că acea suavitate nu provenea dintr-o teamă slugarnică, ci dintr-un foc gata să mistuie totul. Ioan părea un înger căzut pe pământ nu din orgoliu sau ca pedeapsă, ci dintr-o pornire de milă divină.

Caiafa se uita când la unul, când la altul, fără să spună nimic, și părea mult mai șovăitor și mai tulburat decât ei.

– Stați jos, le-a spus el în cele din urmă.

Apoi a lăsat ochii în pământ, și-a împreunat mâinile și a început cu o voce înceată:

– Să nu credeți că vă aflați în fața unuia dintre dușmanii voștri. Nu v-am chemat ca judecător, ci ca un părinte al poporului, care are datoria să vegheze asupra sufletului copiilor săi. Poate știți că nu eu

am poruncit arestarea voastră. Mi s-a spus, pe de altă parte, că ați provocat dezordine, că ați repetat fanteziile voastre hulitoare...

– Știi bine, Caiafa, l-a întrerupt Petru, că nu suntem nici posedați, nici căzuți pradă beției. Că Iisus a înviat, și ăsta nu este un fapt imaginat de noi, pentru că vei putea să găsești câți martori vei dori. Că bietul olog, vindecat în numele lui Hristos, sare și dansează acum, asta nu e o minciună sau o halucinație, ci un adevăr pe care îl știe tot Ierusalimul.

– Petru, Petru, nu fi atât de lăudăros și de aprig! a continuat Caiafa, ridicând puțin glasul. Vom vorbi imediat despre aceste lucruri. Mai întâi, voiam să vă spun că nu sunt atât de departe de credința voastră pe cât vă închipuiți voi.

– Tu? a izbucnit Ioan. Tu? Tu care, înaintea tuturor și mai mult decât toți ceilalți, ai vrut să-l țintuiești pe cruce pe Învățătorul meu?

– Tu ești încă aproape un copil, Ioan, și nu înțelegi anumite lucruri. Ascultați-mă amândoi cu răbdare și nu mă întrerupeți. Nu a spus Învățătorul vostru că, atunci când un om te necăjește o oră, trebuie să-l însoțești vreme de două ore? Ați aflat voi vorbele mele rostite în cursul adunării preoților și scribilor care s-a ținut în această casă pentru a hotărî soarta lui Iisus al vostru? Toți vorbeau de răzmerițe, de primejdii, de romani și de alte fleacuri politice. Și atunci eu am spus: voi nu înțelegeți că un singur om trebuie să moară pentru tot poporul, pentru întregul neam și chiar pentru a înmănunchea într-un singur trup pe toți fiii lui Dumnezeu, azi împrăștiați. Nici voi, mi se pare, nu înțelegeți vorbele mele. Oare nu aceasta este esența a tot ceea ce Iisus a spus despre el însuși? Nu a venit el să plătească pentru poporul întreg, să ispășească păcatele neamului, să moară pentru toți oamenii, să fie ucis pentru ca toți să învie? Nu am spus toate aceste lucruri, dar am arătat esențialul, și anume că un om trebuie să moară pentru ca toți ceilalți să fie salvați. Iisus nu s-a sustras puterii mele întrucât știa că trebuia să fac ceea ce am făcut. Am executat ceea ce dorea, l-am ajutat să împlinească fapta pentru care a venit în mijlocul nostru. Eu și Iisus eram de acord în privința esențialului, iar voi ceilalți, orbi, nu ați știut să vedeți că i-am fost necesar lui Iisus așa cum Iisus vă este necesar vouă și lumii. Unui condamnat îi trebuie un judecător,

cel supus supliciului are nevoie de un călău, o jertfă nu poate fi oferită lui Dumnezeu fără un preot. Dacă învierea în care credeți este o realitate, atunci eu am fost, ca și Iuda și Pilat, unul dintre instrumentele indispensabile pentru ca păcatele oamenilor să fie răscumpărate. Dacă Hristos este Dumnezeu, eu am fost un colaborator al lui Dumnezeu, dacă am acceptat acest cumplit, acest înspăimântător rol în această misiune salvatoare, voi nu trebuie să mă compătimiți. Știam ce fac, Iisus nu putea să fie dat morții decât pe temeiul unui principiu proclamat de el însuși, adică în numele propriei lui legi. Și am fost inspirat să anunț în fața Sinedriului acest principiu proclamat de el, punându-l la îndemâna celor care mă ascultau. De aceea nu refuz nici o responsabilitate. Puteam să accept foarte liniștit ca sângele vărsat să cadă asupra capului meu. Dacă e sângele unui impostor, Domnul mă va răsplăti pentru că am apărat Legea; dacă e sângele unui Dumnezeu, Iisus știe că am ordonat să fie vărsat dintr-un sentiment de respect pentru voința lui. Oricum, acest sânge trebuia vărsat; în nici unul dintre cazuri acest sânge nu va cădea asupra capului meu.

Pe măsură ce Caiafa se încălzea vorbind, pe chipurile interlocutorilor săi se zugrăveau, pe rând, stupoarea, neîncrederea și, în cele din urmă, indignarea.

– Cauți să ne înșeli cu minciunile tale! a izbucnit brusc Petru. Speri să ne năucești cu tot felul de sofisme. Suntem oameni simpli, fără pretenții, neștuitori, dar Duhul Sfânt ne-a luminat mințile și nu ne vom lăsa prinși în capcanele vorbelor tale. L-ai urât pe Iisus, ți-a fost frică de Fiul Omului, n-ai avut liniște până când nu l-ai văzut țintuit pe cruce. Și toate astea nu le-ai făcut cu un sentiment de durere și oroare, ci cu un elan de bucurie. Ești dușmanul lui Iisus și, prin urmare, ești dușmanul nostru – nu te credem!

– Simon, fiul lui Iona, a răspuns liniștit Caiafa, amintește-ți că Învățătorul tău îți reproșa impetuozitatea, accesele bruște de mânie. Ascultă-mă, îți spun. Știi că sunt un saducheu și, în consecință, fariseii mă urăsc. L-ai auzit vreodată pe Iisus predicând împotriva saducheilor? În schimb, nu l-ai văzut de atâtea ori ridicându-se împotriva fariseilor? Eu și Iisus aveam aceiași adversari. Eram, așadar, mai apropiați unul de altul decât credeți voi. Și, dacă

această dovadă nu-ți ajunge, iată alta. Primul punct al doctrinei saducheilor, după cum știți prea bine, constă în respectarea absolută a vechilor Legi. Or, ce-a spus cel pe care îl numiți Mesia al vostru? „Nu am venit să schimb Legea; nu vreau să schimb nici măcar o iotă din Legea părinților voștri." Oare nu suntem, eu și Iisus, de acord și asupra acestui punct?

– Iscoadele tale nu te-au informat bine, a replicat Ioan. Iisus nu a schimbat Legea, ci a proclamat o Lege nouă care o desăvârșește și o luminează pe cea veche. Și această Lege este credința în viața veșnică; în vreme ce tu, ca și saducheii, semenii tăi, negi învierea. Iar această Lege nouă este iubire și iertare, pe când tu ai ordonat să fie sacrificat Iisus, ai pus să fie lapidat Ștefan, ai poruncit să fie închis Petru. Nu putem crede în tine – ești omul răzbunării și al urii.

Caiafa nu s-a descurajat.

– Să lăsăm deoparte trecutul, a continuat el. V-am explicat că am poruncit ca Iisus să fie condamnat ca să ascult, deși tacit, de propria lui poruncă. Cât privește moartea lui Ștefan, acest păcat nu-mi poate fi imputat – a fost o greșeală a poporului. Sunteți în închisoare, dar vă pot da drumul chiar în noaptea asta. Și nu numai că veți fi liberi, dar am să vă dau haine noi, măgari și o sută de *sicli* pentru fiecare, cu condiția ca mâine să părăsiți Ierusalimul și să jurați că nu veți mai vorbi și nici nu veți mai predica vreodată în numele lui Hristos.

La aceste cuvinte, cei doi apostoli s-au ridicat cu fețele roșii de mânie și au strigat într-un glas:

– Îndărăt, Satană! Îndărăt! Ești Satana care vrea să-i ispitească slujitorii, așa cum ai făcut cu Domnul tău. Ai vrea să ne cumperi sufletele cu doi măgari și un sac de bani? Te înșeli, Satano, fiu de Satană. Iisus a fost vândut de un trădător, dar noi nu suntem de vânzare. Poți porunci să ne ucidă, dar nu vei putea, cu tot aurul tău, să cumperi credința noastră în Mesia crucificat. Hristos era adevăratul Dumnezeu, adevăratul Hristos al Domnului viu, iar tu nu ești decât un nenorocit de ucigaș al lui Dumnezeu!

3

Caiafa devenea din clipă în clipă mai palid, mai pământiu, mai livid. Totuşi, auzind ultimele cuvinte ale lui Petru, parcă că tot sângele lui de bătrân robust îi năvălise brusc în faţă. Fruntea lui mare, golaşă şi proeminentă părea, la lumina roşie a candelabrului, că devenise de culoarea sângelui. Două-trei picături au căzut pe veşmântul alb de bumbac – sudoare sau lacrimi?

Cei trei bărbaţi, fără să privească unul la altul, au rămas tăcuţi un lung moment. Mâinile lui Ioan, aşezate pe genunchi, tremurau. Se auzea respiraţia grea a lui Petru.

Caiafa s-a ridicat brusc. Nu mai părea cel de mai înainte. Expresia trăsăturilor era cu totul alta. Adineauri părea un părinte bătrân şi melancolic, dar dispus la o indulgenţă mieroasă. Acum avea aspectul unui bătrân oribil, zbârcit şi demonic, cu chipul acoperit de acea roşeaţă nenaturală pe care o pricinuieşte vinul sau furia. Cu o voce surdă, gâlgâită, aproape asemănătoare cu un horcăit, marele-preot s-a adresat celor doi prizonieri:

– Un ucigaş al lui Dumnezeu? Spuneţi că sunt un ucigaş al Domnului? Sunteţi siguri că am ucis un Dumnezeu?

A tăcut un moment din cauza gâfâielii, dar a continuat destul de repede:

– Mă credeţi un impostor, un ipocrit, un mincinos. Ei bine, vă voi face să vă înfioraţi de oroare cu adevărul meu, câini ce sunteţi, care lătraţi ca să nu fiţi muşcaţi! Vă pot dezvălui taina mea – oricui o veţi spune, nimeni nu vă va crede.

A tăcut din nou, închizând ochii pe jumătate. Apoi a continuat:

– Sunteţi siguri că Iisus era fiul Domnului. Dar eu o ştiam; am înţeles-o. Şi tocmai pentru că eram sigur de asta l-am dat morţii.

Sunt, aşa cum spuneţi voi, un ucigaş de Dumnezeu, dar nu unul orb şi inconştient. Tu, Petru, ai spus poporului că şefii înşişi n-au ştiut ce fac. Te-ai înşelat sau ai minţit. Eu, numai eu, ştiam ce fac. Pilat le-a răspuns preoţilor mei: „Ce-am scris e bun scris." Şi eu pot să vă repet vouă cu aceeaşi siguranţă ca şi romanii: ce-am făcut este bun făcut. Da, ştiam că voi condamna la moarte un Dumnezeu sau, dacă vreţi, pe Fiul lui Dumnezeu. Vorbele rostite de Hristos pe Golgota se refereau la soldaţii romani, unelte neştiutoare, şi poate la poporul care vocifera în jurul celor trei cruci. Iisus ştia că ştiu, dar nu a putut să se sustragă destinului pe care şi-l hărăzise. Văd pe chipul vostru o umbră de stupoare şi de groază. Nu aveţi puterea să-mi puneţi întrebarea care vă apasă inima şi pe care gurile voastre nu reuşesc s-o rostească: de ce, ştiind că era fiul lui Dumnezeu, l-ai condamnat şi ai pus să fie omorât? Da, Hristos al vostru era Dumnezeu. Dar ce fel de Dumnezeu? Gândiţi-vă o clipă. Un Dumnezeu care vine să schimbe Legea tatălui său, acea lege pe care aveam şi am obligaţia s-o păstrez şi s-o apăr faţă de toţi şi împotriva tuturor. Un Dumnezeu care, în loc să apară în toată slava lui în mijlocul poporului său, să-l salveze de la asuprire şi să-l facă să triumfe asupra tuturor împărăţiilor de pe pământ, coboară aici sub trăsăturile unui dulgher, care îl respectă pe cezar şi nu se sinchiseşte să-şi elibereze şi să-şi glorifice fraţii. Tatăl lui stătea bucuros cu patriarhii, cu preoţii, cu războinicii. Dar iată că fiul lui se simte bine cu plebeii, bolnavii, cerşetorii, cei slabi. De ce nu a venit la mine care reprezint credinţa şi tradiţia poporului şi aş fi fost în stare să-i înţeleg cele mai însemnate revelaţii mai bine decât pescarii şi vagabonzii? N-aţi înţeles că am fost cuprins de invidie, o invidie dureroasă? Şi pe cine? Pe doisprezece ignoranţi prăpădiţi ca voi! Dar asta nu e totul. Eu sunt bogat, şi Dumnezeul vostru slăvea sărăcia; sunt învăţat, şi el îi cinstea pe copii mai mult decât pe scribi şi pe învăţători; sunt mai-marele Templului, şi Iisus voia să-l distrugă. Fiecare dintre cuvintele lui era pentru mine o rană, fiecare dintre promisiunile lui, o primejdie. Era Dumnezeu, dar s-a comportat ca un duşman faţă de mine, care eram cel mai înalt reprezentant al lui Iahve pe pământ. Şi încă nu înţelegeţi că trebuia să-l urăsc şi că toate fibrele fiinţei mele mă împingeau să-l

dau morții? Aflați-o, o dată pentru totdeauna: *Crucificarea nu a fost o eroare, ci o răzbunare.* Eu sunt om, iar el este Dumnezeu. Lupta, veți spune voi, e inegală, absurdă, fără sens. Ce importanță are? E în mine ceva din acei titani pe care îi cântă legendele grecilor. Iacob a luptat o noapte întreagă împotriva lui Dumnezeu, dar nu a putut să iasă învingător. Eu am reușit să-l ucid. Chiar nu pricepeți plăcerea formidabilă, orgoliul amețitor de a te simți un om muritor și, cu toate astea, să ai în mâinile tale viața unui Dumnezeu? Nimeni înaintea mea nu a deținut, nici măcar pentru o clipă, această redutabilă, dar supremă și inefabilă putere. Și cred că nici un om nu va mai reuși vreodată să simtă ceea ce am simțit eu: să fii pe pământ și să condamni Cerul; să fii o creatură și să dai morții un Creator. Sunt mai presus de orice ființă omenească. Eu sunt singurul care a avut temeritatea supranaturală de a condamna la moarte un Dumnezeu. Numai eu am fost acela, și sunt și voi fi pentru totdeauna acest om unic. Dar voi, biete și meschine spirite mici, voi nu puteți înțelege exaltarea mea disperată și totuși plină de bucurie. Păliți și tremurați, sunteți cuprinși de oroare; poate că nu vă vine să credeți și vă închipuiți cu siguranță că mi-am pierdut deodată mințile sau că Satana a intrat în mine. Nu, nu înțelegeți, nu puteți înțelege, nu veți înțelege niciodată. Credeți, nu-i așa, că Iisus era Dumnezeu? Ce e surprinzător în faptul că și eu am crezut la fel? La urma urmelor, nu suntem toți trei oameni ai Iudeei? Și nu m-am bucurat, ca să pot îndeplini gestul meu hotărât, chiar de complicitatea lui Dumnezeu, care s-a lăsat prins și s-a supus judecății mele? Voia să moară, a venit să moară și l-am ascultat bucuros, cu o satisfacție nemiloasă, pentru că voiam astfel să mă răzbun pentru toate jignirile și pentru tot ce m-a făcut să sufăr. Și eu am avut și am patimile mele. Patimi fără cuie și sânge, dar poate la fel de îngrozitoare. Ziceți în sinea voastră că voi fi pedepsit în chip oribil în viața de apoi? Nu a spus Iisus că îi iartă pe călăii lui? Nu a spus că cel ce va face pe voia Tatălui său va fi salvat? Și nu tocmai asta era voința Tatălui – așa cum spuneți voi înșivă –, ca fiul lui să fie prins și dat morții, pentru a plăti cu sângele lui răscumpărarea oamenilor? Cine va putea să-mi reproșeze acest lucru? Cine va putea să mă pedepsească?

În înflăcărarea discursului, chipul lui Caiafa, cuprins de crispări spasmodice, devenise şi mai înspăimântător. Ai fi zis că este chipul înnegrit al unui posedat care se zbate să scape de ceva invizibil.

Deodată, marele-preot s-a prăbuşit cu faţa la pământ. Şi a rămas aşa, nemişcat, de parcă ar fi cerut iertare celor doi apostoli înmărmuriţi.

VI

NEBUNIA LUI PILAT

1

Boala lui Pilat nu s-a manifestat decât foarte târziu. De fapt, nu s-a arătat decât în anul în care procuratorul a trebuit să părăsească Iudeea la ordinul lui Vitellius, şi anume în anul 36.

Totuşi, caracterul lui suferise o schimbare profundă – la început fără să-şi dea seama – în anii de după crucificarea lui Iisus. Condamnarea forţată a acelei victime misterioase făcuse să se nască în el sentimente cu care nu era obişnuit, gânduri neaşteptate şi îngrijorătoare.

În cursul vieţii sale deja lungi, pe care o hărăzise slujirii cezarului, nu i se întâmplase niciodată să aibă de-a face cu un astfel de acuzat. Toţi ceilalţi se sileau să-şi afirme nevinovăţia, vorbeau chiar dacă nu erau întrebaţi, strigau ca nişte posedaţi, implorau dreptate şi milă. Dimpotrivă, acel sărman galileean se arătase indiferent faţă de soarta lui. Abia cu mare greutate reuşise Pilat să-i smulgă câteva fraze vagi, iar la ultima întrebare, cea mai importantă şi cea mai gravă, nu obţinuse nici un răspuns.

Pilat nu putea să atribuie această muţenie faptului că acuzatul era îngust la minte. Încă îşi mai amintea lumina şi fulgerul pătrunzător care ţâşneau din ochii lui. Tocmai acea lumină îl îndemnase brusc să-l întrebe ce era adevărul. Întrebare pe care nu o pusese nimănui niciodată, nici măcar lui însuşi, şi care cu atât mai puţin i-ar fi trecut prin minte s-o pună unuia dintre acei evrei pe care îi considera fiinţe cu totul inferioare. Iisus nu răspunsese, iar judecătorul său rumega în sinea lui vorbele pe care le-ar fi spus el însuşi dacă i s-ar fi adresat o întrebare atât de extraordinară.

Dar schimbarea de spirit a lui Pilat se datora mai ales urii dureroase pe care i-o stârnise atitudinea arhiereilor evrei din cursul

acelei zile furtunoase, amintirea presiunilor şi aproape a violenţelor exercitate asupra lui.

În repetate rânduri, în cursul administraţiei sale, ordonase să fie condamnaţi, omorâţi, masacraţi fără milă numeroşi evrei şi, de fiecare dată, preoţii protestaseră împotriva cruzimii lui şi se opuseseră acestor pedepse, încercând să intervină la Antiohia şi la Roma. Dar, în ziua aceea, se întâmplase un lucru de necrezut. Pentru prima dată de când se afla la Ierusalim, încercase să salveze o viaţă, să achite un cetăţean al acestui popor scârbos şi, cu toate astea, văzuse cum se ridică împotriva lui furia iudaică şi ura preoţilor. Nu voiau să-l condamne pe vinovat, dar nu tolerau nici punerea în libertate a nevinovatului. În fiecare împrejurare, în orice situaţie erau împotriva lui din principiu. Îl detestau şi căutau să-i provoace căderea prin orice mijloace. Îi smulseseră cu forţa condamnarea acelui vagabond ciudat, recurgând la un adevărat şantaj, adică ameninţându-l că îl vor denunţa la Roma ca duşman al cezarului.

Timpul trecea, dar Pilat nu reuşea să uite, nici să ierte această capcană şi ofensă totodată. Nu încercase să-l salveze pe Iisus din dragoste pentru pretinsul Mesia sau dintr-un sentiment instinctiv de milă, ci numai pentru că acuzatul era ţinta urii acelora care urau dominaţia romană şi pe el însuşi, reprezentantul ei în acel moment în Iudeea. La un moment dat, se simţise foarte aproape de Iisus şi parcă unit cu el prin acea ură implacabilă care îl punea pe acelaşi plan pe reprezentantul celui care stăpânea pământul cu regele persecutat al unei alte planete. Dar nu putuse să-l salveze şi nu era în stare să uite acest eşec.

Pilat, prieten şi protejat al antisemitului Seian, se obişnuise să-i persecute şi să-i deteste pe evrei. Numai că din ziua aceea simţise crescând peste măsură dezgustul pe care i-l inspirase întotdeauna acel neam infam. Începând din anul 30, a devenit mai bănuitor, mai nemilos, mai feroce. Părea că-şi jurase să extermine, nu să guverneze, acel popor insolent şi îndărătnic. Cel mai mic murmur era pedepsit; orice crimă era urmărită cu tenacitate până la complicii cei mai îndepărtaţi; orice început de revoltă era reprimat fără milă; membrii sectelor secrete, dacă erau descoperiţi, erau supuşi la

torturi cumplite pentru a-şi denunţa tovarăşii. Pilat nu scăpa nici un prilej să rănească amorul propriu al supuşilor şi să profaneze cu însemnele romane Cetatea Ffântă şi chiar incinta Templului. Un singur cuvânt şoptit la ureche putea să coste viaţa şi orice tentativă de rebeliune era semnalul unui masacru al inocenţilor. Pilat ceruse întăriri lui Vitellius, sub pretext că se pregătea o revoltă generală în toată regula, drept pentru care se folosea de soldaţii nou-veniţi ca să distrugă, la cel mai mic semn, chiar şi ţinuturi îndepărtate de Ierusalim. De exemplu, în anul 36, a aflat că o ceată de samariteni se dusese pe muntele Garizim să dezgroape, după cum spuneau ei, anumite vase sacre care fuseseră depuse acolo de pe vremea lui Moise. Samaritenii nu erau înarmaţi decât cu târnăcoape şi sape, dar Pilat se temea că strângerea la un loc a atâtor fanatici, chiar şi fără arme, putea să provoace mari dezordini şi tulburări.

A trimis imediat acolo două cohorte cu porunca de a-i ucide pe toţi acei lucrători improvizaţi, în cazul în care nu s-ar fi întors la casele lor la primul ordin. Samaritenii nu au ascultat şi numai unul dintre ei a scăpat cu viaţă, ca prin minune, de la masacrul care urmase. Acest măcel, mai cumplit şi mai puţin motivat decât toate celelalte, a produs o mare tulburare nu numai în Samaria, ci şi în regiunile vecine, iar ecoul lui înspăimântat a ajuns până la Antiohia, unde îşi avea reşedinţa legatul Siriei.

Vitellius observase că, de la o vreme, cruzimea lui Pilat creştea mereu, cu toate că nici un motiv aparent nu o justifica, şi se temea ca această atitudine să nu dăuneze siguranţei dominaţiei imperiale. De data asta a avut impresia că se ajunsese foarte aproape de ameninţarea unei insurecţii propriu-zise. Ferocitatea procuratorului punea în primejdie chiar autoritatea cezarului. Legatul, pentru a evita o situaţie mai rea, a hotărît să-l demită pe Pilat, i-a ordonat să părăsească Ierusalimul şi să meargă imediat la Roma pentru a se justifica în faţa împăratului.

2

Călătoria lui Pilat a fost lungă și tristă. Era iarnă și navigația fusese întreruptă aproape în toată Mediterana. Procuratorul Iudeei a fost nevoit să se oprească la Corint și să aștepte vreme favorabilă.

Îl mânau spre Roma o mare dorință și o teamă puternică. Îl cunoștea pe Tiberiu din prima lui tinerețe, luptase sub ordinele lui în Germania și știa că dezaproba, din bunătate naturală și înțelepciune politică, cruzimile guvernatorilor de provincii. Dar Pilat preferase să-l mulțumească pe protectorul lui, Seian, și, în special în cursul acelor ultimi ani, se lăsase prea mult influențat de resentimentele față de evrei, de dorința niciodată potolită de a se răzbuna pentru jignirea pe care fusese nevoit să o suporte în ziua acelui proces funest.

Mai mult ca niciodată, acum când urma să fie supus judecății celui mai strașnic tribunal al imperiului, Pilat se gândea din nou la regele crucificat al evreilor. După ce judecase atâția vinovați, devenise și el acuzat, un învinuit, un nevinovat amenințat de o condamnare și de o pedeapsă. Și lui i se reproșa că se comportase în Iudeea mai mult ca un monarh decât ca un procurator, cu alte cuvinte, ca un dușman al cezarului. Nu știuse să-l salveze pe acel nevinovat. Oare va găsi la Roma un judecător mai abil sau mai neînduplecat?

Era sigur că e nevinovat. Evreii și Vitellius susțineau că era vinovat. În ce fel să demonstreze și să facă să triumfe adevărul? Ce era adevărul?

Claudia Procula, soția lui, în loc să-l susțină și să-l încurajeze, îl tot bătea la cap cu vorbe care îi sporeau confuzia și temerile.

Tot ce ți s-a întâmplat, spunea ea, este pedeapsa pentru că ai lăsat ca acel om drept să fie dat morții. N-ai vrut să-mi asculți avertismentele în ziua aceea, iar orbirea, surzenia și lașitatea ta te-au dus la această rușine și la această primejdie. Crucificarea acelui nevinovat nu a făcut decât să-ți sporească ura față de evrei, ura te-a împins la cruzimi din ce în ce mai mari și, până la urmă, cruzimile au făcut din tine, care erai un judecător nemilos, un acuzat care tremură. Iisus era un om drept și nu e lucru de mirare ca Dumnezeu să vrea să-i pedepsească pe autorii morții lui. I-a pedepsit pe evrei prin tine, și acum te pedepsește pe tine prin împărat.

Pilat suporta agasat cuvintele nevestei sale. Simțea că este ceva adevărat în reproșurile și presupunerile ei și că o legătură, greu de înțeles, exista între soarta lui Hristos și a lui. Dar, pe de altă parte, nu putea și nu voia să creadă că exista o divinitate ocupată să înregistreze vorbele și faptele oamenilor, să răzbune nedreptățile suferite de supușii ei. Ea putea, cel mult, să răzbune jignirile aduse fiului ei, admițând că fiul lui Iupiter coboară pe pământ și că tatăl lui vede tot ce se petrece aici jos. Dar acel biet profet, taciturn și resemnat, nu părea să fie fiul lui Dumnezeu sau, oricum, ca făcând parte din rasa zeilor. Sfârșitul acelui nenorocit nu îi inspira lui Pilat nici o remușcare; se căia pur și simplu pentru că nu știuse, în dimineața aceea, să se apere împotriva odiosului șantaj al Sinedriului, că nu avusese prezența de spirit și forța să-i respingă pe cei care îi amenințau autoritatea. Se căia doar pentru că suferise o gravă ofensă, dar înțelegea că exista o legătură între această injurie și acel Iisus și că era cu neputință să-i alunge amintirea, să-și șteargă din memorie chip palid, vorbele misterioase, tăcerea și mai misterioasă.

Se spălase pe mâini cu iluzia că îndepărtează orice urmă de răspundere, dar acea apă nu servise la nimic, și acum trebuia să se spele de multe alte pete. Întrebase ce este adevărul, dar acum el era cel care trebuia să afle ce diferență există între adevărat și fals, între adevărul nevinovăției sale și falsitatea acuzațiilor iudaice.

Pilat din Pont se născuse într-o familie samnită, cu tradiție militară – cognomenul său venea de la *pilum*[1] –, și primise educația unui soldat, nu a unui filosof. Așadar, nu se sinchisise niciodată

1 Sulița infanteriei (lb. latină, în original) (n.t.).

de subtilitățile filosofiei și de jocurile dialecticii; niciodată până atunci nu-și pusese problema adevărului.

Formulase acea întrebare pe neașteptate, de parcă ar fi fost deodată inspirat de o voce lăuntrică. Dar, din acel moment, nu se mai putuse elibera de acest gând, de această întrebare, de această îndoială. Cum era posibil să deosebească cu certitudine adevărul de aparență, adevărul de înșelăciune, adevărul îndoielnic, adevărul de eroare și de minciună?

Pilat începuse să gândească, adică să dezbată în el însuși opinii opuse, să se rătăcească în labirintul, în pădurea de antiteze și silogisme, să mediteze intens la cugetările altora și la cugetările lui. Mintea sa, nu prea obișnuită cu astfel de exerciții, prea puțin antrenată la un astfel de efort, s-a resimțit imediat în urma acestor osteneli și, astfel, dubla lui boală mentală a fost pricinuită de această străduanie – contrară temperamentului său – pe care și-o impusese.

La Ierusalim nu erau filosofi, dar Pilat și-a amintit de un prieten care studiase în tinerețe la Atena și pe care îl luase de mai multe ori în râs pentru mania lui filosofică. I-a trimis o scrisoare puțin cam încurcată, în care spunea că, spre a scăpa de plictiseala acelei țări barbare, începuse să se intereseze de problemele filosofice și că îi cerea, știindu-l mult mai expert decât el în acest gen de exerciții, părerea despre problema adevărului. Prietenul i-a trimis după două luni o lungă epistolă, plină de termeni greceşti, care i s-a părut lui Pilat prost alcătuită și de puțin folos. A încercat să-i întrebe pe toți cei care îi întâlnea, evrei, romani sau greci, la fel cum îl întrebase pe Iisus: „Ce este adevărul?" Dar cei mai mulți îl priveau plini de uimire și nu știau ce să răspundă. Un ofițer roman i-a spus că singurul adevăr pe care îl cunoștea era reprezentat de edictele Senatului și împăratului; un preot evreu l-a sfătuit să citească versiunea greacă a Bibliei, carte care conține toate adevărurile divine; un soldat grec l-a asigurat că adevărul nu există, că totul poate să fie adevărat sau fals în funcție de persoane, momente, intenții și împrejurări. Dar nici unul dintre aceste răspunsuri nu era în măsură să-l convingă și să-l liniștească pe Pilat și, cu cât căutarea i se părea mai disperată, cu atât mai mult se îndârjea să găsească un răspuns la întrebarea lui: ce este adevărul?

Odată cu trecerea anilor, această dorință devenise la el o obsesie, o idee fixă. Filosofii îi spuseseră că până și simțurile pot să înșele, că înțelegerea e supusă greșelii în mod constant, că rațiunea e aproape întotdeauna neputincioasă în a-i cuceri pe oameni. Procuratorul era înspăimântat că se pomenea într-o lume unde nu exista nici un mijloc sigur care să-i permită să recunoască adevărul. Această veșnică senzație de nesiguranță și incertitudine îl făcea uneori distrat și melancolic, iar mai adesea neliniștit și irascibil. Erau zile când rămânea ore întregi pe gânduri, fără să scoată o vorbă și fără să se sinchisească de nimic, apoi, de parcă s-ar fi trezit dintr-o lungă letargie, își vărsa năduful strigând fără rost, căci nimeni și nimic nu-i mai intra în voie. În acele momente, dădea ordine care îi făceau adesea să se cutremure pe veteranii cu sufletele cele mai împietrite.

Medicul lui Pilat, cu toate că îi păsa prea puțin de stăpânul lui, iar de ținut la el nici nu putea fi vorba, își dăduse seama de crizele inexplicabile și încercase să-i pună întrebări procuratorului. Dar nu reușise să-i înțeleagă boala, nici s-o vindece. Și chiar dăduse de înțeles anturajului că Pilat era pe punctul de a înnebuni și că ar fi putut fi considerat chiar de pe acum nebun. Uimirea servitorilor și temerile Claudiei Procula au sporit peste măsură când au observat la Pilat o nouă manie. De fiecare dată când se vorbea în fața lui de o greșeală sau de o crimă, își privea fix interlocutorul și murmura din vârful buzelor, de parcă și-ar fi vorbit lui însuși: „Ce amestec am eu în treaba asta?"

Apoi își revenea și continua să vorbească normal, cerând amănunte despre faptul care i se aducea la cunoștință. În cursul călătoriei spre Roma, în urma tulburării pricinuite de brusca destituire din funcție și dispoziția de a părăsi Ierusalimul, simptomele s-au agravat și nevasta lui a trebuit să facă cele mai mari eforturi pentru a-l liniști cât de cât. Crizele lui Pilat deveniseră acum zilnice. Două gânduri dominante îl urmăreau și îl tor-turau: Ce este adevărul? Sunt vinovat?

În sfârșit, pe la jumătatea lunii martie a anului 37, a trebuit să se îmbarce și să pornească spre Italia. A ajuns după câteva zile la Brindisi, unde a aflat că între timp Tiberiu murise și Senatul recunoscuse ca unic succesor pe Caius Iulius Germanicus, poreclit Caligula.

3

Pilat îl cunoştea doar după nume pe fiul lui Germanicus şi nu ştia dacă trebuia să se bucure de moartea neaşteptată a bătrânului împărat sau să o deplângă.

La Roma i s-a spus că tânărul Caligula se străduia să câştige bunăvoinţa Senatului, să flateze plebea, să-i îndepărteze sau să-i pedepsească pe favoriţii lui Tiberiu, în fond să se arate popular sub trăsăturile unui prinţ drept şi generos.

Pilat ar fi avut toate motivele să fie plin de speranţă, căci un nou suveran se străduieşte întotdeauna, la începutul domniei, să se arate sociabil şi plin de blândeţe. Dar procuratorul adusese cu el la Roma cele două obsesii, care îi tulburau judecata şi îl chinuiau mai mult ca oricând după răgazul călătoriei în care îi fusese cu putinţă să mediteze îndelung. Unde se găseşte adevărul? Cum voi putea să scap de orice urmă de vină, de cea mai mică răspundere?

Ca să-şi scurteze chinul şi să se liniştească, l-a anunţat pe împărat că sosise la Roma şi că solicita favoarea de a fi primit în audienţă. Zilele au trecut însă, zile şi săptămâni fără ca vreun răspuns să sosească de la Palatin. Caligula nu se grăbea deloc să lămurească această poveste plicticoasă.

Pilat se închidea în casă să-şi pregătească argumentele cu care să se apere sau, dimpotrivă, rătăcea pe străzile oraşului, cerşea un salut de la prietenii care îl uitaseră, o privire de la noii stăpâni. Se oprea adesea în Forum să asculte discuţiile, în speranţa că va afla veşti din Iudeea sau din Siria, despre Vitellius sau despre Caligula. Dacă auzea vorbindu-se de un abuz răsunător, de o infamie rafinată, se amesteca în grupul interlocutorilor şi ţinea să-i informeze,

chiar şi pe cei care nu-l cunoşteau şi nu se sinchiseau de el, că nu fusese niciodată în oraşul unde se petrecuseră acele lucruri, că nu îi cunoscuse niciodată pe vinovaţi sau pe complicii lor, nici nu întreţinuse legături cu ei.

Oamenii îi aruncau o privire în care se amestecau mirarea şi neîncrederea şi aproape toţi îi întorceau spatele. Pilat se ţinea după cel care părea că are mai multă autoritate şi îl implora să-l asculte. Nu era procuratorul orb şi cumplit, aşa cum pretindeau adversarii lui; erau calomnii ale invidiosului Lucius Vitellius, erau clănţănelile acelor câini superstiţioşi şi împuţiţi de evrei. Sâcâitorul pe jumătate dement şi nepoftit era aproape întotdeauna îndepărtat fără blândeţe şi cu vorbe nu prea politicoase, iar aceste bruftuieli sporeau bănuielile şi temerile nenorocitului.

Acum, la Roma, toată lumea îl cunoştea ca un maniac căzut în dizgraţie, ca un soi de nebun care cerea de la primul venit definiţia adevărului.

Între timp mai căpătase o manie – cea a apei. Cum vedea o fântână, un bazin, un jet oarecare de apă, conducta unei grădini de zarzavat, o băltoacă cu apă de ploaie, Pilat îşi arunca toga peste umăr şi începea să-şi spele mâinile în văzul tuturor. Dacă cineva se uita la el, întârzia şi mai mult cu mâinile în apă, apoi îşi arăta palmele umede şi curate persoanelor prezente, cu un aer provocator. Claudia, care până la urmă fusese nevoită să recunoască demenţa progresivă a bărbatului ei, căuta să-l ţină acasă lângă ea şi, când reuşea să-i scape, îl urmărea de departe sau punea un bătrân sclav fidel să-l supravegheze.

A sosit şi ziua mult dorită a audienţei. Foarte tânărul împărat l-a primit într-o încăpere retrasă, fără martori, cu o faţă sobră. Pilat, care de luni de zile aştepta acest moment, a început o istorisire lungă şi confuză a guvernării lui în Iudeea, a vorbit despre uneltirile şi revoltele evreilor, despre procesul lui Iisus din Nazareth care sporiseră neînţelegerea dintre el şi conducătorii din Ierusalim, despre reaua-credinţă şi gelozia lui Vitellius. Caligula a ascultat cu un aer plictisit şi distrat apologia penibilă a procuratorului şi până la urmă l-a întrerupt.

– Ai dovezi pentru tot ce afirmi? Ai adus cu tine martori care să susţină tot ce-ai înfăptuit în Iudeea? Ai scrisori de la Tiberiu în care îţi ordona masacrarea acestui popor?

Pilat s-a uitat fix la judecătorul lui şi a răspuns:

– Nu am nici martori, nici scrisori. Dar crezi că adevărul poate fi dedus din cuvintele rostite sau din cele scrise? Într-o zi am întrebat un om, un acuzat: „Ce este adevărul?" Nu mi-a răspuns şi a acceptat să fie condamnat la moarte. Se spunea despre el că este fiul unei divinităţi şi poate că acea tăcere era cel mai cumplit răspuns pe care putea să mi-l dea. Ştii tu, cezar, tu care domneşti peste Roma şi peste lume, ce este adevărul?

Caligula îl privea acum cu atenţie, puţin surprins şi puţin amuzat.

– Nu ne aflăm, i-a răspuns el, într-o şcoală de filosofie şi nu e vorba să descoperim secretul adevărului. Pe lângă asta, aminteşte-ţi că te afli aici ca să răspunzi, nu să pui întrebări. Recunoaşte că ai mers prea departe cu pedepsirea rebelilor, că ai pus să fie ucişi nevinovaţii la un loc cu vinovaţii, că ai poruncit să fie masacrată o mulţime de ţărani dezarmaţi care nu arătau prin nimic că vor să se revolte împotriva Romei.

– Fapte asemănătoare cu cele despre care vorbeşti s-au întâmplat în Iudeea, i-a răspuns Pilat. Dar de ce ar trebui să fiu eu cel care ar trebui să răspundă pentru ele? Neamul evreilor e înclinat spre minciună şi calomnie, Lucius Vitellius este duşmanul meu, marele-preot Caiafa era duşmanul meu, poporul din Ierusalim mă ura. Dacă evreii s-au aruncat în spadele romane, trebuie să răspund eu? Dacă nevinovaţii, din imprudenţă, şi-au amestecat sângele curat cu cel al criminalilor, acest sânge trebuie să cadă asupra mea? Puteam să ştiu totul, să fiu prezent peste tot în aceeaşi clipă? Am împiedicat să se întâmple mii de lucruri, altele o mie mi-au scăpat. Cum poţi pretinde să răspund pentru toate? O singură dată a trebuit să acord poporului dezlănţuit viaţa unui nevinovat, dar, chiar şi atunci, am vrut să-mi proclam propria nevinovăţie şi să mă descarc de orice vină. În uşa pretoriului, în prezenţa mulţimii, mi-am spălat mâinile ca toţi să înţeleagă şi să reamintesc tuturor că nu eram răspunzător de crucificarea acelui om drept. Cine mă poate acuza? Cine îl poate pedepsi pe cel care are mâinile curate?

Împăratul a înţeles de data asta că Pilat nu mai era întreg la minte şi a simţit un fel de milă pentru el. Şi-a spus că spaima de

a fi judecat îi tulburase probabil mintea celui care îi masacrase pe evrei şi a hotărît să pună capăt acestei convorbiri deloc plăcute.

– Să nu-ţi fie teamă. Nu vreau să dau prea mare satisfacţie acestui popor capricios şi încăpăţânat. Dar nici nu pot să mă prefac că nu am ştire de protestele acestor oameni ridicate împotriva ta. Nu se va atinge nimeni de tine, nu ţi se va confisca nici un sestert, dar vei face bine să schimbi aerul. Nu te vei mai întoarce în Asia, dar nu vei mai rămâne nici la Roma, unde mişună şi vin prea mulţi evrei. Te voi anunţa în ce provincie a imperiului va trebui să trăieşti de acum înainte. Pleacă în pace. Cezar nu e aspru cu cei care apără cu severitate drepturile Romei...

Pilat a înţeles că era o sentinţă de exil şi a vrut să adauge câteva cuvinte, dar Caligula i-a făcut semn să plece şi l-a pus pe fidelul Mucron să-l conducă până la uşă.

Câteva zile, mai târziu sosea şi ordinul împăratului. Pilat trebuia să plece imediat în Galia şi să se instaleze în oraşul Vienna, altădată capitala alobrogilor, pe care August şi Tiberiu o reconstruiseră pentru a face din ea una dintre cele mai frumoase colonii din Galia Transalpină, lângă Lyon.

La sfârşitul verii, procuratorul destituit, însoţit de Claudia Procula, era deja pe malul Ronului.

4

Această condamnare nu prea severă nu reuşise totuşi să risipească obsesiile care, sporite peste măsură de ultimele evenimente, făcuseră din Pilat o fiinţă în întregime diferită de cea care se pregătea, în acea fatală dimineaţă de aprilie, să-l judece pe tăcutul rege al evreilor.

Înainte de a pleca în exil, Pilat a vrut să stea neapărat de vorbă cu cel mai faimos filosof din Roma: Lucius Aeneus Seneca. Imediat ce au făcut cunoştinţă, Pilat i-a adresat veşnica lui întrebare, semnul unei disperări sumbre: ce este adevărul?

Răspunsul eruditului şi învăţatului stoic a fost scurt şi pe şleau:

– Nimeni, atât cât trăieşte, nu poate să ştie ce este adevărul şi cum să deosebească adevărul de neadevăr. Atâta vreme cât sufletul omului este închis în închisoarea opacă a corpului, el nu este în stare să perceapă substanţa fiinţei, secretul universului, purul şi divinul. Absolute. După moarte, spiritul îşi capătă din nou deplina luciditate şi calităţile care azi sunt întunecate şi parcă înăbuşite. Platon spunea pe bună dreptate că filosofia este sinonimă cu moartea. Ca să ştii ce este adevărul, e necesar să mori. Dacă te grăbeşti să afli un răspuns la întrebarea ta, ştii şi tu drumul cel mai scurt care duce la ţintă.

Şi, oricât de insistent a fost rugat, filosoful nu a mai vrut să adauge nici un cuvânt. Dar Pilat nu a uitat niciodată răspunsul sumbru şi laconic primit de la Seneca.

La Vienna nu a dorit să cunoască pe nimeni şi tolera tovărăşia Claudiei Procula doar dintr-un rest de prudenţă instinctivă.

Infirmitatea minţii, acum când nu mai avea de ce se teme, îl făcea să trăiască zile insuportabile şi nopţi întregi de insomnie.

Din întuneric îi apărea din ce în ce mai des fața lui Iisus plină de sudoare și de sânge. „Nu sunt vinovat de moartea lui!" striga el, mângâindu-și o mână cu cealaltă, de parcă ar fi vrut să se spele încă o dată.

La prima geană de lumină, fugea din pat, din cameră, din casă, din oraș și, înfășurat într-o togă veche, bătea cu pași mari drumurile singuratice, pentru a se refugia în munții care dominau orașul sau pe malurile Ronului care curgea impetuos la vale. În timpul acestor escapade solitare, se gândea din nou la împrejurările vieții sale, la tinerețea fericită petrecută în taberele militare din Germania, și revedea fețele întunecate ale lui Tiberiu și Seian, ale lui Caligula și Seneca, împăratul care îl condamnase la exil și filosoful care îl condamnase la moarte. Și mereu îi apărea în fața ochilor chipul însângerat, chipul celui care nu voise să răspundă la cea mai gravă dintre întrebări. De ce oare acest rege misterios continua să-l chinuiască? Nu fusese el, Pilat, singurul care recunoscuse public regalitatea lui, în ciuda preoților încăpățânați și furioși?

Zadarnic își spălase Pilat mâinile, de nenumărate ori, în fața oamenilor, la Ierusalim și la Roma. Nimeni nu credea în nevinovăția lui și voiau să-l facă să plătească sângele pe care nu-l vărsase. Viața devenea un supliciu mai presus de puterile lui. Caligula ar fi fost mai clement dacă l-ar fi condamnat la moarte, și nu la exil. Măcar dacă ar fi putut să dezlege una dintre enigmele obsedante care reușiseră să-i răpună liniștea și bucuria de a trăi. Cel puțin pe prima, cea mai necesară pentru orice om: ce este adevărul?

Într-o zi, când aceste gânduri îl chinuiau mai mult ca niciodată, s-a pomenit în vârful unei coline aride și pustii, în fața unuia dintre acele lacuri vulcanice, atât de numeroase în Alpi și în ramificațiile lor. Era o dimineață luminoasă și liniștită de aprilie. Aerul era limpede și apa și mai limpede. Lacul, care aproape forma un cerc perfect, reflecta seninătatea cerului și părea o cupă uriașă pregătită să potolească setea zeilor. Pilat, care îl vedea pentru prima dată, l-a contemplat ca în extaz. Îi amintea de acel lighean rotund care, într-o altă dimineață de aprilie, îi fusese pus înainte de un sclav ca să-și spele mâinile.

Şi, pe când privea astfel, fix, rememorându-şi ceasul care marcase începutul chinurilor sale, cuvintele lui Seneca, scrise cu litere de foc, i-au venit brusc în minte: ca să afli ce este adevărul, e necesar să mori.

Cu mişcări calme şi solemne, Pilat şi-a scos toga apăsătoare şi încălţările. Apoi s-a apropiat de marginile lacului limpede, a urcat pe o mică ridicătură ce înainta în apa adâncă şi, fără să spună o vorbă, s-a cufundat în acel azur tăcut.

VII

LEGENDA MARELUI RABIN

1

O sală imensă în palatal papei, la căderea nopții. Pe masă – imensă și neagră –, un sfeșnic de argint cu trei brațe se lupta din greu cu umbra din încăpere.

În spatele mesei – așezat într-un jilț care se pierdea în întuneric –, stătea un bătrânel îmbrăcat în alb. Craniul chel și chipul uscățiv arătau foarte palide, ochii erau limpezi, veșmintele imaculate. Era papa Celestin al VI-lea. Stătea acolo singur, în așteptare.

La celălalt capăt al încăperii, s-a deschis o ușă. Un bărbat îmbrăcat în violet l-a condus înăuntru pe vizitatorul așteptat și s-a retras.

Sabbatai ben Șalom, marele rabin al exilului, a înaintat cu pași lenți și gravi spre masă și spre lumină.

Se afla în pragul bătrâneții, dar era încă drept și puternic. Părul, de un blond-roșcat, îi cădea pe ceafă; barba, de un roșu mai accentuat, îi acoperea până la jumătate pieptul. Fața avea o paloare puțin bronzată, iar ochii îi străluceau ca două perle negre. Avea un nas dominator și coroiat, buze groase și răsfrânte printre firele de păr ale bărbii. O capă de serj negru, care îi cobora până la picioare, înfășura statura maiestuoasă a marelui rabin.

Ajuns în fața papei, rabinul s-a oprit și a lăsat impresia că voia să îngenuncheze, dar nu, a înclinat doar capul, fără să scoată o vorbă.

Celestin al VI-lea l-a privit cu ochii lui limpezi de schimnic și a ridicat mâna, schițând un gest de binecuvântare pe care nu l-a dus până la capăt.

Apoi a grăit:

– Ni s-a spus că de multă vreme implori favoarea de a apărea în fața noastră, ca să anunți în numele poporului tău o veste fericită. Am vrut să-ți îndeplinesc dorința pentru că vicarul lui Iisus

Hristos are datoria să-i primească pe toți cei care i se adresează. Vorbește, așadar. Te ascultăm.

– Preasfinte Părinte, a spus cu voce tare Sabbatai ben Șalom, îți mulțumesc din adâncul inimii pentru bunăvoință. Momentul acesta este cel mai cumplit și cel mai fericit din viața mea. Îl aștept de ani de zile, gemând și rugându-mă. Nu vă închipuiți cât a trebuit să lupt și ce piedici a trebuit să înving, în mine și în jurul meu, pentru a ajunge la ceasul acesta. Apusul și Răsăritul mi-au văzut lacrimile și mi-au auzit implorările. Îndoielile m-au chinuit, discipolii m-au părăsit, prietenii mi-au plâns demența, dușmanii au încercat să mă asasineze. Dar, în sfârșit, după această lungă noapte de agonie, ziua victoriei a sfârșit prin a se arăta. Am reușit să-i reduc la tăcere pe sofiști, să-i zdruncin pe ezitanți, să-i înflăcărez pe cei slabi, să-i conving pe încăpățânați, și acum toți evreii, răspândiți în toate țările de pe pământ, au recunoscut lumina și vă vorbesc prin gura mea. Toți frații mei sunt gata să mărturisească faptul că Iisus Hristos este adevăratul Mesia, urmașul lui David, singurul fiu al lui Dumnezeu. Toți așteaptă cu nerăbdare momentul să fie primiți în Biserica întemeiată de el și să poată deveni fiii Sanctității Voastre.

Sabbatai ben Șalom a tăcut și a scrutat fața lui Celestin, ca și cum ar fi așteptat un răspuns din partea lui. Dar bătrânul papă a rămas nemișcat și tăcut, cufundat în gânduri, de parcă n-ar fi auzit.

Atunci marele rabin a continuat cu glas scăzut:

– Poate că vestea vă pare atât de uimitoare, încât credeți că aveți în față un lăudăros sau un dement. Nici vorbă de așa ceva. Vă spun adevărul. Ne-am săturat să fim disprețuiți și ținuți la o parte, acoperiți de injurii și alungați de peste tot. După atâtea secole, simțim și noi dorința arzătoare să nu mai fim ca niște leproși pe pământ străin, urmași ai lui Cain și complici ai lui Iuda. Simțim nevoia să strângem niște mâini frățești, să regăsim zâmbetul ospitalității, să fim admiși la ospețele voastre, să simțim pe față sărutul iertării, să iubim și să fim iubiți. Toată speranța noastră este în voi, Preasfinte părinte. Inimile ne tresaltă în piepturi gândindu-ne la ziua când veți vrea să-i iertați pe ucigașii lui Hristos și să-i binecuvântați pe blestemați. De acord cu confrații mei, am fixat dinainte

ceremonialul împăcării. În ziua pe care o veți alege, mulțimi imense de evrei vor da fuga din ghetourile și sinagogile din toate ținuturile lumii. O procesiune interminabilă va traversa Roma cântând psalmii penitenței și se va aduna în fața bazilicii San Pietro. Vom fi îmbrăcați în veșminte negre și capetele le vom avea acoperite cu cenușă. Vom depune în mijlocul pieței toate exemplarele din Talmud și Midraşim pe care le vom putea aduna și le vom da foc cu propriile noastre mâini. Când rugul minciunilor se va stinge, un sunet de trompetă va impune tăcerea. Doisprezece rabini, câte unul de fiecare trib, vor citi cu voce tare, unul după altul, formula abjurării solemne în numele mulțimii, care va aproba răspunzând *amen* la fiecare pauză. Atunci, Sanctitatea Voastră, înconjurată de cardinali, prinți și căpitani, va apărea în pragul bazilicii. Noi toți, în genunchi, vom cânta psalmul supremei implorări – *De profundis clamavi*– și glasurile noastre disperate vor face să se cutremure bolta cerului. Când se va face iar tăcere, veți rosti, în virtutea puterii care v-a fost transmisă de Hristos și de Petru, cuvintele care absolvă și purifică, și veți da fiilor lui Avraam binecuvântarea Duhului Sfânt. Atunci ne vom ridica, ne vom scutura cenușa de pe capete, ne vom arunca la pământ hainele negre și ne veți vedea reînveșmântați cu tunica albă a catehumenilor. În urma voastră, cortegiul nostru interminabil va intra în templul imens psalmodiind imnuri de iertare și bucurie, și îl va umple în întregime. Voi veți hotărî în ce zi vom primi botezul și sfânta împărtășanie.

Marele rabin a tăcut și, încă o dată, a fixat, cu fulgerele negre ale pupilelor, chipul de fildeș translucid marcat de trecerea anilor, pe care îl avea înaintea lui.

Cât timp vorbise Sabbatai, papa nu dăduse nici un semn de uimire sau de bucurie. Totuși, când se pregătea să răspundă, parcă o umbră de melancolie i-a tulburat deodată ochii blânzi.

– Dacă tot ce ai spus este adevărat, a rostit el, cu o voce calmă și răbdătoare, îi mulțumesc Preaînaltului că m-a ales pe mine, nedemnul lui servitor, să contemplu o asemenea minune și să primesc o consolare atât de neașteptată. Dacă păstorul e fericit când își regăsește una dintre mioarele pierdute, bucuria lui va fi de o mie de ori mai mare când va recâștiga o întreagă turmă rătăcită.

Aţi fost fiii mai mari ai făgăduinţei şi întotdeauna este loc la masa Tatălui pentru fiii rătăcitori care au redobândit înţelepciunea spiritului. Dar responsabilităţile noastre în cadrul misiunii pe care ne-a hărăzit-o Providenţa sunt foarte grave, mult mai grave decât îţi poţi închipui. De aceea, înainte de a pronunţa cuvântul pe care îl aştepţi, avem obligaţia de a întreba şi de a reflecta. Poporul creştin şi Dumnezeu însuşi, înainte de orice, n-ar putea să ne ierte o hotărâre nechibzuită şi pripită. Trebuie aşadar să ne reţinem elanul natural al inimii şi să sondăm mai profund în mintea ta. Să nu te mire această hotărâre şi să nu consideri drept o jignire întrebarea pe care ţi-o voi pune. Îi cunosc bine pe evrei şi ştiu că practică *do ut des*[1]. Spune-mi nestingherit ce cereţi în schimbul convertirii voastre. Dacă este ceva drept şi ne stă în putinţă, îl vom acorda cu bucurie.

Auzind aceste ultime cuvinte, chipul lui Sabbatai ben Şalom a devenit foarte palid şi buzele au început să-i tremure.

– Preasfinte Părinte, văd că, într-adevăr, Duhul Sfânt vă stă alături şi că vi s-a acordat darul de a citi în suflete. Înţelepciunea voastră inspirată a ştiut să descifreze secretul gândului meu. Trebuie să mărturisesc că poporul meu mi-a impus să intervin pe lângă voi pentru a obţine o favoare în schimbul pocăinţei şi întoarcerii noastre pe drumul cel bun. Nu îndrăzneam să vorbesc, dar acum am încredere. Cerem un singur lucru: ca Săptămâna Patimilor să fie scoasă din anul ecleziastic. S-au scurs sute de ani de la crima părinţilor noştri, şi chiar şi pentru cea mai monstruoasă dintre crime trebuie să sosească ziua prescripţiei. Amintirea uciderii lui Hristos va rămâne aceeaşi, dar numai în cărţi. Vă cerem, nu să mutilaţi sau să falsificaţi Evangheliile, ci pur şi simplu să suprimaţi Săptămâna Sfântă, cu alte cuvinte, să se celebreze doar sărbătoarea Paştelui, amintirea Învierii. Deveniţi creştini, n-am putea suporta ca în fiecare primăvară să se repete în toate bisericile creştinătăţii povestea infamiei noastre. Tatăl fiului risipitor nu-i repeta în toate zilele sabatului copilului său revenit la vatra părintească povestea rătăcirii sale.

1 Dau ca să-mi dai (lb. latină, în original) (n.t.).

– Sabbatai ben Şalom, l-a întrerupt Celestin cu o voce fermă, părinţii tăi nu ştiau ce fac, iar tu nu înţelegi ce spui. Cum am putea să ne bucurăm împreună de ziua Învierii dacă, împreună, n-am plâns agonia Patimilor? Şi cum am putea concepe sacrificiul inefabil al Mântuitorului fără Ghetsimani şi Sinedriu, fără pretoriu şi Golgota? Crezi că este cu putinţă ca Biserica, fie chiar şi pentru primirea poporului Mariei şi al lui Pavel, să poată să şteargă ceea ce constituie încoronarea poemului său de rugăciuni?

– S-ar putea avea în vedere un compromis a răspuns marele rabin. Să păstrăm Liturghia Patimilor, dar fără să fie menţionaţi evreii. Numai Pilat şi romanii ar trebui să apară ca vinovaţi şi ucigaşi ai lui Hristos.

– Delirezi, Sabbatai. Ceea ce propui în mod prostesc va fi o ofensă adusă dreptăţii şi adevărului. Romanii n-au fost decât simpli executanţi. Erau soldaţi şi trebuiau să se supună. Vina nu este de partea lor. Pilat însuşi a fost victima îndărătnică a acuzaţiilor şi ameninţărilor voastre. Dacă nu l-aţi fi înşelat, n-ar fi fost niciodată de acord cu moartea Celui Drept. Evreii şi numai evreii au conceput şi au dorit moartea Mântuitorului.

– Fie. Acceptăm toată gravitatea vinei. Părinţii noştri au cerut ca sângele lui Hristos să cadă asupra lor şi nu vrem să-i renegăm. Uitaţi-vă la părul nostru şi încă veţi mai găsi acolo câteva picături din sângele lui Iisus. Dar acest botez infam nu trebuie să fie un obstacol pentru noul botez pe care vi-l cerem. Suntem dispuşi să răscumpărăm sângele vărsat de poporul nostru. Fiecare picătură va fi plătită cu o sumă fabuloasă. Sfântul Scaun are puţine resurse. Trebuie să trimită apostoli în mijlocul păgânilor, să construiască biserici, să-şi întreţină slujitorii, să-i ajute pe săraci. Vă vom da tot ce vă lipseşte. Biserica nu va fi fost niciodată atât de bogată aşa cum va deveni după întoarcerea noastră. Vom depune în faţa altarului din bazilica San Pietro, ca ofrandă a căinţei, tot aurul pe care îl vom putea strânge de la comunitatea noastră. Vom aduce la picioarele voastre saci plini cu toate monedele pământului şi, dacă nu va fi destul, candelabre de aur, cupe de aur, lingouri de aur. Ochii oamenilor n-au mai văzut niciodată strălucind în acelaşi loc un asemenea munte de aur. Mii de milioane! Spuneţi un cuvânt şi vor fi ale voastre.

Chipul de fildeș al lui Celestin a devenit mai palid, ca de marmură.

– Sabbatai, tu huleşti! Ai vrea să plăteşti sângele divin, sângele Fiului lui Dumnezeu, sângele Domnului cu câteva căruțe cu metal! Dar oare nu ştii sau nu-ți amintești că un singur atom din acest sânge face mai mult decât aurul ascuns în măruntaiele pământului?

– Preasfinte Părinte, nu disprețui darul nostru. Înainte de a-l respinge, gândiți-vă la tot ce ați putea face cu această comoară. I-ați salva pe nenorociți, i-ați răscumpăra pe sclavi, i-ați vindeca pe bolnavi, i-ați îmbrăca pe cei goi, ați domoli mânia dușmanilor voștri. Din toate părțile, popoarele se vor prosterna la picioarele voastre. Caritatea e mai puternică decât toate apologiile. Şi, din înaltul cerului, Hristos va fi fericit văzând că îi primiți cu dragoste pe acești sărmani, adică pe El însuşi.

– Să nu nădăjduieşti că mă vei ispiti. Caritatea poate să fie ea însăți o capcană a Satanei. Nu mă obliga să spun că în fiecare evreu retrăieşte Iuda. L-ați vândut pe Domnul pentru treizeci de arginți şi azi ați vrea să-l răscumpărați cu tot ce-ați adunat în cursul secolelor din hoții şi camătă. Bați câmpii, rabine. Biserica nu-şi vinde Dumnezeul pentru nici un preț.

– Şi totuşi ne propunem să facem ceea ce Hristos însuşi a cerut bogaților. Renunțăm la aurul nostru, devenim săraci şi goi din dragoste pentru el. Ce puteți cere mai mult? Este drept să numiți diabolică supunerea noastră în fața Evangheliei?

– Uiți că oferta ta e legată de un pact simoniac. Nu este un dar spontan, ci un vărsământ subordonat unei cereri temerare şi inacceptabile. Nu putem omite nici măcar o silabă din tragedia Patimilor, chiar dacă ai îngropa Roma sub un munte de aur. Suntem dispuşi la toate iertările, dar nu stă în puterea noastră să abolim sau să falsificăm ceva din cultul creştin. În schimbul iertării noastre, nu cerem decât un act sincer de căință. Dar, ca să obțineți iertarea lui Hristos, remuşcarea nu este suficientă, căci poate să fie un efect al fricii, cu atât mai puțin supunerea față de Biserica lui, pentru că poate fi motivată de un avantaj material. Şi mai puțin încă ofranda aurului, care ar pretinde că vrea să cumpere cerul cu tumorile galbene ale pământului. Hristos e iubire şi nu cere decât iubire. Voi, ăştilalți, vorbiți şi azi ca nişte minți smintite şi

ca niște negustori. Ați rămas aceiași ca în pustiul Sinai, gândiți tot ca Simon Magul. Inima voastră nu s-a schimbat. Din lehamite sau din dragoste pentru pace, vreți să vă supuneți Bisericii, dar nu-l iubiți cu adevărat pe Hristos, pentru că nu sunteți dispuși să suferiți ca să-i meritați dragostea.

– Preasfinte Părinte, l-a întrerupt Sabbatai, pe un ton aproape furios, oare nu am suferit destul? Orașul nostru sfânt a ars, mamele evreice au fost constrânse să se hrănească chiar cu carnea copiilor lor, patria ne-a fost smulsă, suntem decimați, despuiați, exilați în cele patru colțuri ale pământului. Atâtea secole de dureri și umilințe nu sunt suficiente ca să domolească mânia celui ucis de noi?

– Ar putea să fie destul dacă v-ați primi martiriul cu recunoștință, precum criminalul care privește cu ochii deschiși dreapta pedepsire. Din păcate, în inimile voastre otrăvite de ură ați simțit aceste persecuții ca pe niște răzbunări, și nu ca pe fructul și leacul păcatului. Iată de ce suferințele voastre nu vi le puteți atribui pe merit. Voi nu concepeți decât rău contra rău, binefacere în schimbul binefacerii. Vă lipsește acel elan de iubire pură care își trage bucuria chiar din suferință, care dăruiește în mod liber totul celui care îi fură o parte, care plătește însutit cu bine răul ce i s-a făcut. Numai cu prețul acestei iubiri poate fi recâștigat Iisus. Dacă nu dovediți prin nimic că o aveți, nu vă poate primi în Biserica lui.

– Preasfinte Părinte, iubirea nu ascultă nici de voință, nici de rațiune. Înțelegem că trebuie să iubim și dorim să iubim precum spuneți. Dar gândiți-vă la tot ce a fost viața noastră înainte și după uciderea lui Iisus. Îngăduiți să intrăm și noi la rândul nostru în Biserica lui Hristos și, cu timpul, poate vom reuși să-l iubim așa cum trebuie iubit. Această aspirație de a fi uniți cu cei care cred în el nu este deja semnalul și începutul iubirii? Și oare nu suntem noi gata, din iubire pentru el, să renunțăm la bogăție? Iar, dacă punctul culminant al legii evanghelice constă în iertarea păcatelor, aflați că și noi suntem hotărâți să iertăm.

– Să iertați? Voi, autorii unei crime de neiertat și pe care o mărturisiți? Și pe cine vreți să iertați?

– Amintiți-vă. Tatăl ne-a oprimat cu legea lui și ne-a dat fără apărare în mâna asupritorilor noștri. Fiul a îngăduit ca răzbunarea

pentru moartea lui să fie suportată de poporul nostru lipsit de apărare. Şi unul, şi celălalt, persoane distincte ale unei Fiinţe unice, au vrut şi au tolerat rănile şi nenorocirile noastre. Dumnezeu a fost, de secole întregi, cel mai mare duşman al nostru, lipsit de generozitate. Domnul stăpânitor al universului care se îndârjeşte asupra unei cete de nomazi! Dar a spus că trebuie să-i iertăm pe duşmanii noştri şi noi ne plecăm capul în semn de supunere. Îl iertăm, chiar pe el, înainte de a-i ierta pe oameni. L-am dus pe Dumnezeu la moarte şi asta a fost o vină îngrozitoare; dar azi îl *iertăm pe Dumnezeu* şi ăsta e cel mai mare efort pe care îl putem cere de la inima noastră rănită şi otrăvită. Vă repet, în numele tuturor evreilor, că îl *iertăm chiar şi pe Hristos*. Nimeni nu a îndrăznit să spună un asemenea lucru, dar ştiu că noi suntem altfel decât toţi ceilalţi oameni. Dacă nici acest suprem sacrificiu din partea noastră nu vă ajunge, ce altceva cereţi de la noi? Veţi refuza această dovadă de iubire cum ne-aţi refuzat banii? Vreţi iar să ne daţi afară?

Sabbatai a tăcut şi s-a uitat la papă. Atunci a băgat de seamă că Celestin plângea. Din sărmanii lui ochi de copil îmbătrânit în rugăciuni curgeau două şiroaie de lacrimi, lacrimi de milă, ce se rostogoleau pe făgaşul ridurilor.

– Plângeţi! a exclamat marele rabin cu o voce tremurătoare. Aşadar, mila a învins toate îndoielile? Preaînaltul fie binecuvântat, acum şi în vecii vecilor! Pot într-adevăr să vă numesc părinte! Răspundeţi! Vorbiţi!

Dar papa plângea şi tăcea. Sabbatai s-a aruncat la pământ strigând:

– Spuneţi cuvântul pe care îl aştept de mii de zile! Vicar al lui Hristos, urmaş al lui Petru, părintele oamenilor, iată-mă la picioarele voastre. Răspundeţi, în numele Dumnezeului lui Avraam şi al lui Iacob!

Celestin, plângând, şi-a părăsit locul şi l-a ridicat pe evreu cu mâinile lui osoase şi palide. Dar nu a rostit o vorbă. Iar lacrimile continuau să-i cadă tot mai repezi pe paloarea luminoasă a feţei.

Sabbatai s-a uitat fix la acele lacrimi, în tăcere şi, în sfârşit, a înţeles. Răspunsul papei? Se afla în lacrimile lui. Şi el ar fi vrut să plângă, dar nu putea. Simţea un nod în gât, iar în ochi îi lucea doar

refrenul unei tristeți dureroase. După câteva secunde, s-a înclinat adânc și s-a îndreptat cu pași grabnici spre ușă.

În sala imensă și întunecoasă s-a auzit vocea papei, care murmura rugăciunea din Vinerea Sfântă: *Oremus et pro perfidis judaeis ut Deus et Dominus noster auferat velamen de cordibus eorum...*

NOTE

I

ISPITIREA LUI IUDA

Marcu (XIV, 10-11) plasează ideea trădării imediat după cina din casa lui Simon Leprosul, în cursul căreia Iuda a murmurat împotriva gestului păcătoasei care vărsase mir pe capul şi picioarele lui Iisus.

Fiecare îşi aminteşte de reproşul Învăţătorului adresat „purtătorului de pungă".

Evangheliştii scriu laconic că Satana a intrat în Iuda, adică acesta a fost convins şi învins de adversar. Am încercat să imaginez din cauza căror sofisme, capcane, subtilităţi, artificii a putut Satana să pună stăpânire pe spiritul discipolului şi să facă din el un trădător.

II

BARABBA

Bar-Abban înseamnă „Fiul Tatălui". Aceasta este părerea majorităţii vechilor comentatori: Sfântul Ieronim, Sfântul Ilarie, Theofilact etc., dar şi a celor moderni: Lightfoot, Wunsche, Sieffert, Grimm, Bisping, Loisy, Guignebert etc.

III

URECHEA LUI MALHUS

Toți evangheliștii vorbesc de Malhus, sluga marelui-preot, și povestesc cum Petru i-a desprins urechea dreaptă cu o lovitură de sabie. Dar numai Luca (XXII, 51) adaugă că Iisus „l-a vindecat" pe Malhus, fără totuși să adauge că i-ar fi pus la loc urechea. „Vindecat" trebuie să se înțeleagă în sensul de oprire a sângelui care curgea din rană și a încetării în chip miraculos a durerii.

IV

OMUL DIN CIRENE

În legătură cu Simon din Cirene, vezi Marcu, XV, 21; Matei, XXVII, 32; Luca, XXIII, 26. Numele fiilor lui se găsesc în Evanghelia după Marcu. Știm de la Sfântul Pavel (*Romani* XVI, 13) că Rufus și mama lui (adică soția lui Simon) au devenit creștini.

În Talmud se poate citi că vechii evrei foloseau pentru tămăduirea frigurilor cronice sângele unei găini negre.

V

RĂZBUNAREA LUI CAIAFA

Segan era numele căpitanului gărzilor Templului.

Cuvintele rostite de Caiafa la adunarea preoților în cursul căreia s-a hotărât arestarea lui Iisus pot fi citite în Evanghelia după Ioan, XI, 49-52.

Despre evenimentele care au dus la arestarea lui Petru și Ioan, vezi Faptele Apostolilor III și IV.

VI

NEBUNIA LUI PILAT

Masacrul samaritenilor ordonat de Pilat este povestit de Josephus Flavius, *Antichități iudaice*, XVIII, 4, 1.

Faptul că Seian nu era favorabil evreilor reiese din Filon *Leg. Ad Cajim*, 24.

Josephus Flavius (*Antichități iudaice*, XVIII, 6, 10) spune că împăratul Caligula nu a acceptat justificările lui Pilat.

Sinuciderea procuratorului este confirmată de Eusebiu (*Istoria ecleziastică*, 11, 7), care se referă la mărturia analiștilor greci.

VII

LEGENDA MARELUI RABIN

Contrar personajelor din celelalte legende, papa Celestin al VI-lea și rabinul Sabbatai ben Șalom, cum este ușor de observat, sunt personaje inventate de mine.

GIOVANNI PAPINI s-a născut în 1881 la Florența, într-o familie modestă. A urmat numai puțini ani de școală. Însă, stăpânit încă din copilărie de patima lecturii și a cunoașterii, Papini a devenit cu timpul un erudit autodidact. Natură dinamică și impulsivă, a intrat curând în publicistică. Oscilând între filosofie, istorie literară, beletristică și erudiție religioasă, el s-a manifestat mereu ca un spirit agitat, nemulțumit, acaparat de veșnice căutări. A debutat cu scrieri polemice, în care s-a dovedit a fi unul dintre pamfletarii cei mai virulenți ai veacului. Faptul este ilustrat cu prisosință de paginile revistei *Leonardo*, înființată de el împreună cu un grup de colaboratori, publicație care s-a bucurat de un larg răsunet. Pe plan filosofic, a aderat un timp la pragmatism, căruia a urmărit să-i dea o interpretare personală, iluzionându-se că a revoluționat filosofia prin deplasarea unghiului de abordare, din afară înăuntrul realității. A combătut cu vervă satirică idealismul, începând de la Kant, și totodată și pozitivismul, oficial pe atunci (în *Crepusculul filosofilor* – 1906). A expus mai târziu toată istoria intimă a frământărilor și a căutărilor sale în romanul autobiografic *Un om sfârșit* (1912), care a rămas cartea sa cea mai reprezentativă. S-a atașat apoi mișcării futuriste, pe care a susținut-o câtva timp. Ateu convins, s-a convertit în cele din urmă la catolicism, care îl va inspira pentru *Viața lui Iisus* (1921) și apoi pentru *Sfântul Augustin* (1929). Convertirea nu l-a împiedicat totuși să se manifeste ca un spirit sceptic și deziluzionat, așa cum o dovedește mai târziu ciudatul roman *Gog* (1931). Numit în 1935 profesor de literatură italiană la Universitatea din Bologna, catedră ocupată, printr-o recentă tradiție, de poeți (Carducci, apoi Pascoli), Papini a scris și o *Istorie a literaturii italiene*: secolul al XIII-lea și al XIV-lea, unde predomină însă criteriile subiectiv-morale asupra celor științifice. După ce a continuat cu o serie de cărți care cuprind polemici, proză, poezii, Papini a publicat în 1935 ceea ce el considera a fi capodopera creației sale, un fel de DIVINA COMEDIE a sa. A suferit însă o decepție, fiindcă lucrarea, intitulată *Diavolul*, a fost condamnată de Vatican ca eretică. Suferind, aproape orb, scriitorul a murit după trei ani, în 1956.

Cuprins

I Ispitirea lui Iuda 5
II Barabba 21
III Urechea lui Malhus 37
IV Omul din Cirene 53
V Răzbunarea lui Caiafa 69
VI Nebunia lui Pilat 83
VII Legenda marelui rabin 101
Note 113